

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA PEDAGOGIKY

**Analýza postojů pracovníků orgánů sociálně-právní ochrany
dětí v Plzni v kontextu legislativních změn**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Barbora Šilhánková

Sociální péče, obor Sociální práce

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Jan Šiška, PhD.

Plzeň, 2014

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 15. dubna 2014

.....
Barbora Šilhánková

Poděkování

Ráda bych poděkovala zejména vedoucímu bakalářské práce Doc. PhDr. Janu Šiškoví, PhD. za podnětné rady, které mi byly uděleny, aby mohla být práce zrealizována. Dále Mgr. Šárce Káňové, která mě připravila a „naučila psát“ a zamýšlet se nad danou problematikou. V neposlední řadě jsou mé díky věnovány Úřadu městského obvodu v Plzni 2 za umožnění sledovat pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí a účastnit se jejich denních činností. Děkuji zejména jedné z nich, Bc. Šárce Krocové, ale samozřejmě ostatním respondentům za jejich ochotu podělit se o vlastní zkušenosti a postoje.

OBSAH

Seznam použitých zkratk	4
Úvod	5
1 Vymezení výzkumného problému a cílů práce	7
2 Teoretická východiska	9
2.1 Pojem „ohrožené dítě“	9
2.1.1 <i>Etická dilemata pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí</i>	12
2.2 Vymezení pojmu „postoj“ pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí	13
2.3 Náhled na práci s ohroženými dětmi a jejich rodinami ve Velké Británii	15
3 Sociálně-právní ochrana dětí	17
3.1 Právní základy sociálně-právní ochrany dětí	17
3.2 Definice sociálně-právní ochrany	18
3.3 Orgány zajišťující sociálně-právní ochranu dětí	19
3.3.1 <i>Úřady městských obvodů v Plzni</i>	21
4 Novelizace zákona o sociálně-právní ochraně dětí	22
4.1 Změny systému péče o ohrožené děti	22
5 Činnosti orgánů sociálně-právní ochrany dětí	25
5.1 Preventivní metody sociální práce	25
5.1.1 <i>Standardy kvality</i>	25
5.1.2 <i>Vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny</i>	26
5.1.3 <i>Případová konference</i>	28
5.1.4 <i>Individuální plán ochrany dítěte</i>	29
5.2 Poradenská činnost	31
5.3 Výchovná opatření.....	32
5.4 Zvýšená pozornost v péči o děti	33
5.5 Spisová dokumentace.....	34
6 Metodologie výzkumného šetření	36
6.1 Fenomenologický přístup.....	36
6.2 Výzkumná strategie	37

6.3	Výzkumný problém a operacionalizace výzkumných cílů	39
6.4	Výzkumný soubor.....	40
6.5	Výzkumné metody.....	41
6.5.1	<i>Polo strukturovaný rozhovor</i>	41
6.6	Vstup do terénu.....	42
6.6.1	<i>Etický přístup při rozhovoru</i>	44
6.7	Způsob vyhodnocování dat	44
7	Interpretace výsledků.....	46
7.1	Změny v pracovní činnosti OSPOD.....	46
7.1.1	<i>Nárůst komplikovaných rozvodů</i>	46
7.1.2	<i>Rozvoj komunikačních technologií</i>	47
7.1.3	<i>Přerůstající administrativní práce</i>	47
7.1.4	<i>Rozšíření činností OSPOD</i>	48
7.2	Podpůrné nástroje sociální práce	48
7.2.1	<i>Postoje k vyhodnocení situace dítěte a IPOD</i>	49
7.2.2	<i>Přínos vyhodnocení situace dítěte</i>	50
7.2.3	<i>Časová náročnost vyhodnocení situace dítěte a IPOD</i>	50
7.2.4	<i>Zájem jako základ individuálního plánu ochrany dítěte</i>	51
7.2.5	<i>Nedostatečná informovanost</i>	52
7.3	Dopady.....	53
7.3.1	<i>Objemný nárůst povinností pro pracovníky OSPOD</i>	53
7.3.2	<i>Neadekvátní pracovní doba a nesmyslně stanovené lhůty</i>	54
7.3.3	<i>Stresová zátěž</i>	55
7.4	Postoje.....	55
7.4.1	<i>Navýšení pracovníků OSPOD povede ke kvalitnější práci s rodinou</i>	55
7.4.2	<i>Aplikace činností a metod z neziskových organizací na OSPOD</i>	56
7.4.3	<i>Nesouhlas s instrukcí spisové dokumentace</i>	57
7.4.4	<i>Komplikace při posouzení ohroženého dítěte</i>	57
7.5	Sanace rodiny	58
7.5.1	<i>Nové postupy práce s dítětem a jeho rodinou</i>	58

7.6	Doporučení.....	60
7.6.1	<i>Důležitost terénní práce a osobního kontaktu s klientem.....</i>	<i>60</i>
7.6.2	<i>Kvalitnější propojenost sítě organizací ve spolupráci s OSPOD.....</i>	<i>60</i>
7.6.3	<i>Vyřazování spisů.....</i>	<i>61</i>
7.6.4	<i>Obtížně proveditelná doporučení.....</i>	<i>62</i>
7.6.5	<i>Nutné supervize.....</i>	<i>62</i>
8	Shrnutí výsledků	63
9	Doporučení pro praxi.....	65
	Závěr.....	67
	Seznam Použitých zdrojů	68
	Resumé.....	74
	Seznam obrázků a tabulek	75
	Seznam příloh.....	76
	PŘÍLOHA Č. 1	77
	PŘÍLOHA Č. 2	78
	PŘÍLOHA Č. 3	79
	PŘÍLOHA Č. 4	81
	PŘÍLOHA Č. 5	83

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ČR	Česká republika
IPOD	Individuální plán na ochranu dítěte
LZPS	Listina základních práv a svobod
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
NAP	Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti na období 2009 - 2011
NSOPD	Národní strategie ochrany práv dětí, „Právo na dětství“
NZSPOD	Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí – Zákon č. 401/2012 Sb., kterým se mění zákon č.359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí (myšlený jako vykonavatel činností obecních úřadů a obecních úřadů obce s rozšířenou působností)
PK	Případová konference
PS	Poslanecká sněmovna
ÚMO	Úřad městského obvodu (myšlený v Plzni)
Úmluva	Úmluva o právech dítěte
VB	Velká Británie
ZDVOP	Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc
ZSPOD	Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

ÚVOD

Rodina je v dnešní době důležitým pojmem, je základem státu ale také biologicko-sociální jednotkou. Funkční rodina je důležitý aspekt, který provází dítě již od narození, kdy se vyvíjí nejen fyzicky, ale také psychicky a sociálně. Také proto je nutné poskytnout dítěti dobré prostředí, ve kterém bude vyrůstat. Je důležité uspokojovat jeho základní potřeby, ochraňovat a podněcovat ho, přispívat k jeho zdravému vývoji a poskytovat kvalitní péči, jež bude dítě provázet po celý jeho život. Tyto podmínky budou prospěšné nejen dítěti, ale i okolí a celému státu. Je nutné děti chránit a snažit se sanovat¹ rodinu, pokud je to možné. Pomoc ohroženým dětem však komplikuje obtížnost jejich odhalení, neboť dysfunkční rodina může navenek vypadat jako bezproblémová. Je důležité, aby o sociálně-právní ochraně dětí mělo povědomí, co nejvíce profesí a jedinců, kteří mohou udat první podnět. Ohrožené děti se dostanou do rukou pracovníkům orgánu sociálně-právní ochrany dětí, kteří se snaží pomoci nejen dítěti, ale také rodině. Snaží se pracovat s dítětem a rodinou metodami a nástroji sociální práce, sanují rodinu s vizí zlepšení jejich situace.

Předkládaná práce se zabývá postoji pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) na Úřadech městských obvodů v Plzni, kde pracovníci vykonávají činnosti obecních úřadů a obecních úřadů obcí s rozšířenou působností. Autorka práce se snaží proniknout do zkoumané problematiky s pomocí pracovníků OSPOD, s nimiž jsou realizovány rozhovory. Jelikož je zkoumanou problematikou novela zákona, která přinesla mnohé změny pro pracovníky i pro ohrožené děti a jejich rodiny, jsou v úvodních kapitolách tyto změny objasněny po teoretické rovině. Vybrané téma poukazuje na postoje pracovníků OSPOD k novele zákona.

Na začátku je popsán výzkumný problém a cíle práce, kterými se autorka zabývá. Toto je záměrně umístěno do popředí práce, neboť dle autorky je podstatné seznámit se s plány výzkumného šetření již zpočátku. Důležitý aspekt je porozumění úmyslu autorky, kam práce směřuje a proč jsou vybrány následující kapitoly. Prvotně

¹ Sanace rodiny je nástrojem sociální práce, která podporuje rodiny v nesnázích.

jsou zvoleny kapitoly, které objasňují, co znamená sociálně-právní ochrana dětí, jak je legislativně ukotvena, co poskytuje a kdo ji poskytuje. Po seznámení s již dobře známou teorií, následuje zásadní kapitola práce, nazvaná Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí, kde se autorka práce zmiňuje o předešlých vládních dokumentech a změnách v činnosti pracovníků OSPOD, které jsou provázány s výpověďmi respondentů z výzkumného šetření. Po uvedení teoretických poznatků, přichází metodologie výzkumného šetření a návazné postupy, jež povedou, jak autorka věří a doufá, ke splnění vytyčených cílů práce. K tomu, aby se vše podařilo uskutečnit, je v předkládané práci použita kvalitativní strategii s metodou polo strukturovaného rozhovoru, který napomůže k získání celistvého pohledu k novele zákona v podobě zkušeností pracovníků OSPOD. Od výsledků autorka práce očekává odhalení nedostatků a zároveň doporučení pro praxi, dále jasnou vizi, jak na novelu zákona a na nastalé změny pracovníci OSPOD reagují.

Autorka práce si byla vědoma při zvolení daného téma, že již tuto problematiku zkoumalo mnoho jiných autorů a realizovalo příslušné výzkumné šetření. Nejednalo se však o totožné téma. Minulý rok byla vyhotovena bakalářská práce autorčinou předchůdkyní na Západočeské univerzitě v Plzni, která se také snažila poukázat na názory sociálních pracovníků v Plzni, avšak její práce byla převážně zaměřená na pěstounskou péči vyplývající z novelizace zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Předchůdkyně sama uváděla, že nastalé změny nelze soudit po tříměsíční působnosti novelizace zákona, s čímž lze souhlasit i v této práci o rok později, proto na zkoumané skutečnosti autorka práce pouze poukazuje.

1 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU A CÍLŮ PRÁCE

Autorka se zaměřila na stanovené téma z důvodu hlubšího poznání pracovní činnosti OSPOD. Tento zájem byl ještě umocněn schválením novely zákona. Schválení doprovázelo mnoho obav a negativních názorů sociálních pracovníků z neziskových organizací i z OSPOD. Jelikož je autorka obeznámena s pracovní činností několika sociálních pracovníků a jejich postoji k práci s ohroženými dětmi a jejich rodinami v neziskových organizacích, zajímal autorku i pohled z druhé strany, ze strany OSPOD. Právě proto se předkládaná práce zabývá postoji pracovníků OSPOD k novele zákona, která je v působnosti již rok.

Proto, aby bylo možné začít s prací, je nutné ujasnit si výzkumný problém a výzkumné cíle práce. Jelikož se autorka již v úvodu zmiňuje o plánech s předkládanou prací, jsou tyto náznaky blíže přiblíženy. Výzkumný problém stojí u vstupu do výzkumného šetření. Definice problému vychází ze stanovených cílů, především intelektuálního. Výzkumný problém je stanoven na úkor toho, čemu nerozumíme, v čem nemáme jasno a potřebujeme o dané problematice získat více informací (Švaříček, Šed'ová, 2007). Autorka zkoumá problematiku práce s ohroženým dítětem a jeho rodinou z pohledu pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí na Úřadech městských obvodů v Plzni po novelizaci zákona. Výzkumný problém je založen na zkoumání postojů pracovníků OSPOD, pro které nastaly výrazné změny prostřednictvím novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

Pro snazší uchopení předkládané práce jsou zvoleny tři typy cílů podle Maxwella (2005), kterých se autorka snaží dosáhnout. Jedná se o cíl intelektuální, praktický a personální. Stanovením cílů se výzkumník lépe orientuje v jejich dosažení a naplnění (Maxwell In Švaříček, Šed'ová, 2007). Předně, jsou uvedené cíle definovány, aby bylo objasněno, na co poukazují. Následně je autorka práce vymezuje.

Intelektuální cíl by měl poukázat, jak práce přispěje a obohatí odborné poznání (Maxwell In Švaříček, Šed'ová, 2007). Jelikož se autorka práce snaží prostřednictvím postojů pracovníků OSPOD analyzovat novelu zákona, jsou zvoleny dílčí oblasti

výzkumného šetření. Jak je výše uvedeno, jedná se o šest dílčích oblastí, které představují komplexní náhled pracovníků k novele zákona, zejména se jedná o změny v pracovní činnosti, podpůrné nástroje sociální práce, zejména vyhodnocení situace dítěte a individuální plán ochrany dítěte, dopady a postoje k novele zákona, sanace rodiny a doporučení pro zefektivnění práce OSPOD. Těmito oblastmi se autorka práce snaží zjistit nové poznatky, které vychází ze zkušeností pracovníků OSPOD.

Praktický cíl klade na badatele, aby výsledky práce mohly být využity praktickým způsobem (Maxwell In Švaříček, Šed'ová, 2007). Autorka se snaží poukázat na fungování práce OSPOD na Úřadech městských obvodů v Plzni po novelizaci zákona a na nedostatky či doporučení, kterým není věnována pozornost. Proto může být předkládaná práce prospěšná pro inspiraci studentům, kteří se zabývají problematikou ohrožených dětí. Práce také může poskytnout pracovníkům OSPOD v Plzni zpětnou vazbu, jak vnímají nastalé změny jejich kolegové a co je potřebné změnit v jejich činnostech, aby práce s dětmi a jejich rodinami mohla být kvalitnější.

Personální cíl každé práce má obohatit výzkumníka samého o významné poznatky, které mu pomohou v rozvíjení svého zájmu (Maxwell In Švaříček, Šed'ová, 2007). Autorka doufá, že výsledky předkládané práce povedou k získání akademického titulu, ale také k prohloubení znalostí dané problematiky. Autorka práce vnímá jako potřebné zlepšit situaci ohrožených dětí v České republice. K tomu je zapotřebí, dle jejího názoru, kvalifikovanost všech sociálních pracovníků, spolupráce mezi odborníky, nastolení stejných postupů práce, podpora ministerstva, ale také poskytnutí vhodných pracovních podmínek sociálních pracovníků. Aby autorka práce získala větší rozhled, snaží se získat lepší povědomí o práci orgánu sociálně-právní ochrany dětí, aby její zkušenosti byly celistvé.

2 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

Žádné výzkumné šetření není realizováno bez teoretického základu, vždy je opíráno o již známé metody a teorie. Veškerá teoretická ukotvení mají reflektovat výzkumné šetření dané práce. Autorka vnímá jako důležité definovat jednotlivé koncepty, které jsou základem předkládané práce a jsou považovány jako klíčové. Proto jsou blíže specifikovány v následujících kapitolách, kde jsou objasněny po teoretické stránce s doplněním autorčiných názorů.

Autorka se jen krátce zmiňuje o analýze, neboť je tento pojem úzce spjat s předkládanou prací. Samotná analýza spočívá v rozdělení celku na jednotlivé prvky zkoumání, které samostatně fungují a jsou mezi nimi vzájemně propojené vztahy. Analýza výzkumného šetření v sobě obnáší určitý stupeň průzkumové a objevující aktivity (Hendl, 2008).

2.1 Pojem „ohrožené dítě“

Dítětem se rozumí každá lidská bytost mladší 18 let, pokud podle právního řádu, který se na dítě vztahuje, není zletilost dosažena dříve (Úmluva o právech dítěte, Čl. 1). Dle Zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, § 6 se sociálně-právní ochrana zaměřuje převážně na okruh dětí, jejichž rodiče zemřeli, neplní povinnosti, které plynou z rodičovské zodpovědnosti či nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské zodpovědnosti. Taktéž je zaměřena pozornost na děti, které jsou v péči jiné osoby než rodičem a na děti, které se dopustily trestné činnosti (děti jsou ohroženy závislostí, opakovaně se dopouští úteků z domova, z ústavní péče) nebo naopak pokud byl závažný trestný čin spáchán na dítěti. Jestliže se u těchto případů intenzita stupňuje a překračuje hranici, kdy je ohrožen vývoj dítěte, je povinností OSPOD zasáhnout (ZSPOD, § 6). Zásahem se zde rozumí umístění dítěte do ústavního zařízení či zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.

Posouzení dítěte, jakožto ohroženého, je komplikovaná a náročná záležitost, se kterou se sociální pracovníci neustále potýkají. Při stanovení pojmu „*ohrožené dítě*“

je nutná spolupráce více odborníků, neboť co se zdá jednomu pracovníkovi jako ohrožené, druhému se může zdát v normě. Každý jedinec se musí posuzovat individuálně, neboť každý člověk je bio-psychicko-sociální individuum, což je obecně platná věc v oblasti sociální práce. Odborníci, kteří pomáhají stanovit hrozbu u dítěte, jsou mnohdy z různých odvětví, jsou to pediatři, učitelé, sociální pracovníci i dětské psychologové, čili v souhrnu je tato skupina odborníků nazývána jako multidisciplinární tým (Matoušek, 2003). Často se doplňují i specialisty z jiných oborů. Každý sociální pracovník by měl postupovat v mikrosociálním systému dítěte (s rodinou či jinými osobami, s nimiž má dítě utvořený emoční vztah), to samé je nutné prozkoumat v makrosociálním systému (se všemi ostatními zdroji a možnostmi). Poté je důležité vytvořit a posoudit silné, slabé stránky, pozitiva, negativa a najít tzv. „zdroj ohrožení a újmy dítěte“. Matoušek (2003) uvádí dva nástroje, které napomohou zmapovat situaci v rodině dítěte, a to genogram a ekomapu. Genogramem se rozumí grafické znázornění rodinných mezigeneračních vztahů, kde je cílem zachytit složité vztahy, souvislosti a události díky symbolům a znakům, které mohou být zvoleny jakkoliv. Druhým nástrojem je ekomapa, ta přehledně zachycuje celou sociálně ekonomickou síť dítěte, rodiny, vztahů jak stresujících a traumatizujících, tak dobrých a vzájemných vztahů. Tyto vztahy jsou tvořeny tak, aby byla zřetelná jejich kvalita a směr interakce (Matoušek, 2003). Pracovníci OSPOD používají také časovou osu, kde jsou přehledně vidět časové události jdoucí za sebou. Tyto podpůrné nástroje napomáhají při vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny. Pracují s nimi i pracovníci OSPOD, neboť zajišťují lepší zřetelnost a přehlednost v rodinných vztazích dítěte při vyhodnocení situace. Spolupráce ostatních oborů, odborníků i laické veřejnosti je důležitá pomoc. Mnohdy je OSPOD na ohrožení dítěte upozorněn právě zvenčí telefonátem od Policie ČR, či jinými komunikačními prostředky od lékařů, učitelů či anonymní veřejností. Každý by si měl uvědomit, že oznámení o podezření na ohrožené dítě, je jeho povinností ze zákona. Tyto informace autorka získala v průběhu vysokoškolské praxe během studia na jednom z Úřadů městského obvodu v Plzni. Vymezení pojmu „pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí“.

Daná kapitola blíže vymezuje pojem „sociální pracovník“, a „pracovník OSPOD“. V předkládané práci je používán pojem „pracovník OSPOD“. Ačkoliv jsou autorkou vnímány oba pojmy téměř stejně, jsou zde nepatrné rozdíly. Pracovník OSPOD je zároveň sociálním pracovníkem, který je však zaměstnancem orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Jeho kvalifikace je ukotvená v zákoně č.108/2006 Sb., o sociálních službách, avšak jeho pracovní činnost je dána zákonem o sociálně-právní ochraně dětí. Sociální pracovník jakožto zaměstnanec OSPOD provádí sociální šetření v rodinách, poskytuje sociální poradenství (základní i odborné), které napomáhá rodičům řešit jejich výchovné problémy s dětmi, řešit jejich nepříznivou situaci, se kterou si sami nevědí rady. Taktéž mají pracovníci kompetenci zajišťovat výchovná, preventivní a poradenská opatření a dělají dohledy nad dětmi, které spadají do § 6 (NZSPOD). Právě pracovníci OSPOD, jsou považováni jejich kolegy ze sociálních služeb za sociální pracovníky s vyšší mocí v oblasti státní veřejné správy. Činnosti, které jsou zde uváděné, jsou pouhou hrstkou ze všech povinností, v nichž se pracovník musí orientovat. Také záleží na vykonavateli sociálně-právní ochrany, neboť každý orgán má stanovené své povinnosti dané zákonem.

„Předpokladem k výkonu povolání sociálního pracovníka je nutná svéprávnost, bezúhonnost, zdravotní a odborná způsobilost“ dle § 110 novely zákona č. 313/2013 Sb., kterým se mění zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb. Tento zákon vešel v platnost 1. 1. 2014 a vymezuje dílčí změny v zákoně, týkající se sdělování údajů OSPOD a taktéž již zmíněné odborné způsobilosti, potřebné pro účely této práce. V průběhu působnosti v zaměstnání je samozřejmostí neustálé prohlubování vzdělání, neboť zákony často přináší pracovníkům OSPOD nové skutečnosti, se kterými se musí obeznámit na různých konferencích či vzdělávacích kurzech. Tyto vzdělávací kurzy jsou povinni absolvovat také pracovníci v sociálních službách, je jim tak určeno dle příslušného zákona. Každý obvod či organizace má z ministerstva práce a sociálních věcí určité finanční dotace na vzdělání pracovníků. Právě ty jim umožňují účastnit se školení, která jsou však omezená. Pro vykonávání pozice sociálního pracovníka však nestačí pouhé vzdělání, jsou nutné i osobní

předpoklady a dispozice, které si neodpustí autorka práce zmínit. Jedná se o dodržování etického kodexu, který by každý sociální pracovník měl znát a řídit se jím. Měl by mít své hodnoty, vztah ke klientovi a dodržovat dané principy. Každý sociální pracovník v sociálních službách či na Úřadu městského obvodu by měl ke každému klientovi přistupovat individuálně, empaticky, s respektem k jeho sebeurčení a diskrétně. Každý klient potřebuje slyšet názory odborníka, i když jsou negativní, je nutné, aby tyto názory nebyly moralistické (Matoušek, 2003). Podstatné je si uvedená pravidla a hodnoty vnitřně osvojit a řídit se jimi při práci s klienty.

2.1.1 Etická dilemata pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí

Pracovníci OSPOD řeší často při jednání s ohroženými dětmi a jejich rodinami dilemata, jak postupovat ve svízelné situaci. Kladou si mnoho zásadních otázek, kdy jejich verdikt může ovlivnit dítě, otázka je, zda pozitivně či naopak. Tyto otázky se vznášejí nad každým zainteresovaným sociálním pracovníkem. O jaké otázky se vlastně jedná? Dle Pémové a Ptáčka (2012) se jedná o etická dilemata, která řeší pracovníci OSPOD často. Ač by se o těchto otázkách autorka práce jinak nezmínila, při prvním přečtení dilemat, se s nimi ztotožnila, neboť je při své studijní praxi slyšela často s podtextem zoufalství a nerozhodnosti. Na pracovnících OSPOD stojí mnohdy zásadní rozhodnutí a dilemata „*Je vždy celistvost rodiny v nejlepším zájmu dítěte*“ (Pémová, Ptáček, 2012, s. 36)? Podle autorky práce není, ale jak pracovník ví, v které situaci tomu tak opravdu je? Autorka práce se zařekla, že nebude přímo citovat sáhodlouhé teorie a nápady jiných, avšak podílí se ještě s několika otázkami, které Pémová a Ptáček (2012, s. 36) uvádí ve své knize Sociálně-právní ochrana dětí v praxi:

- *Kdy a na základě jakých faktorů upřednostnit v zájmu dítěte „šetrný“ a kdy „razantní“ zásah do rodinného prostředí?*
- *Je lepší při kontaktu s klienty zohledňovat spíše podpůrný a ochranný přístup k rodině, nebo trvat na kriminalizaci nevhodného chování rodičů?*

- *Je lepší zaměřit se na dítě nebo na rodiče (v případech domácího násilí na oběť nebo agresora)?*
- *V samostatném procesu ochrany dítěte má být větší důraz kladen na policejní vyšetřování nebo na hodnocení potřeb a jeho léčbu?*

Každá situace má právní souvislosti, ale i etická dilemata, která musí pracovník respektovat. Jsou zde uvedené otázky, na které by autorka práce odpověděla nerozhodně. Je dobré, když na tyto dilemata pracovníci OSPOD nejsou sami, neboť v průběhu působení v této sféře se s tím setká snad každý. Proto se uvádí, že jsou nutná vzdělávání, metodické pokyny, standardy, supervize a mentoring (Pémová, Ptáček, 2012). V této kapitole je již kladeno mnoho otázek, jednu navíc si však autorka dovoluje zařadit. Když je nutné vzdělání a jiné viz výše uvedené pomocné nástroje pro pracovníky, opravdu je vše takto realizováno? K tomuto se autorka práce vyjadřuje při výzkumném šetření.

2.2 Vymezení pojmu „postoj“ pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí

Předkládaná práce se zabývá postoji pracovníků OSPOD, které směřují ke změnám v pracovní činnosti a k novelizaci zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Každý může vnímat postoje jinak, proto je vymezeno, jak vnímá tento pojem autorka práce. Není zde důležité objasňovat, jak a kdy tento pojem vznikl, ale je považováno za důležité zmínit se o určitých definicích a náhledech významných sociologů a sociálních psychologů, se kterými se autorka práce ztotožňuje a dále je uvádí.

Klasická definice se zaobírá postoji ve vztahu k nějakým hodnotám. Postoj může být směřován k jakémukoli objektu, k čemukoli co hodnotíme, je vnímán jako mentální a nervový stav pohotovosti, který je založen na organizaci zkušeností. Postoj se může vyvíjet dynamicky a může mít vliv na výpovědi subjektu k veškerým objektům nebo situacím, s nimiž je v relaci (Nakonečný, 2009). Předcházející definice

byla napadena pro míchání postoje s motivem. Je uváděna zajímavá poznámka a zároveň otázka, kterou ve své knize zmínil Nakonečný (2009, s. 240): „*co vlastně měření postojů měří*“? Autorka práce se domnívá, že měří právě daný vztah člověka k dané problematice, k věci či k nějakému objektu. Měří zkušenosti, vnitřní hodnoty, popřípadě kvalitu. Jelikož je tato práce zaměřena právě na postoje, ve kterých se skrývají zkušenosti pracovníků OSPOD, výzkumné šetření má měřit nebo lépe řečeno objasnit jejich názory pozitivní či negativní, jejich zkušenosti předchozí a nastalé nebo také jejich doporučení, co chybí pracovníkům OSPOD k zefektivnění jejich práce. Nakonečný (2009) se taktéž zmiňuje o třech vztazích, jedná se o postoje – motiv – jednání, které uvádí ve své knize Sociální psychologie. Tyto vztahy na sebe navazují, neboť má-li člověk ve vyhrocené situaci postoj k nějakému objektu a je-li dostatečně motivován, povede to k určitému jednání. Popsané vztahy jsou však autorkou vnímány jako nepravděpodobné vůči předkládané práci. Pracovníci OSPOD mohou zaujímat postoje k nastalým změnám v zákoně, ale jejich pracovní pozice jim bohužel neumožňuje mnohé změnit.

Každé individuuum se projevuje, například při provádění výzkumného šetření, odlišným způsobem, podle svého temperamentu a osobnosti. Postoje jsou rozděleny na tři komponenty, na kognitivní (smýšlení), emotivní (afektivní) či konativní (behaviorální predispozice). Kognitivní komponent je blíže specifikován jako povědomí o objektu, ke kterému máme postoj. Při nahrávání rozhovorů s pracovníky OSPOD byl tento komponent přítomen u všech respondentů, kteří se v novelizaci zákona vyznali a na vše dokázali pohotově odpovědět. Emotivní komponent v sobě skrývá to, co je patrné již v názvu, emoce, které mohou být pozitivní (sympatie) či negativní (hněv). Posledním zmíněným je konativní komponent, který zmiňuje pohotovost v chování respondenta vůči danému objektu či problému (Nakonečný, 2009). Všechny tři komponenty jsou u respondentů, jež odpovídali na dotazované otázky, přítomny. Zvláště emotivní stránka byla při pozorování u někoho méně či více intenzivní.

2.3 Náhled na práci s ohroženými dětmi a jejich rodinami ve Velké Británii

Novelou zákona a jinými opatřeními se ČR postupně přibližuje zákonům v zahraničí. Lze však kopírovat modely ostatních vyspělých států? Každý stát má přece jiný historický vývoj a je jinak kulturně specifický. Co lze aplikovat v jiných státech, půjde aplikovat v ČR (Pfeiffer, 2013)?

Stejně jako u nás v ČR, tak i ve Velké Británii je probírána tématika spolupráce při ochraně dětí. Ministerstvo zdravotnictví v souladu se zákonem Children Act (2004) vydalo loňským rokem taktéž nové pokyny, kterými se mají odborníci na danou problematiku řídit (Her Majesty's Government, 2013). Každé dítě má potřeby, ze kterých se vychází v jejich zajištění. Ministerstvo zdravotnictví v Anglii² zohledňuje, co děti chtějí a na co mají právo. Základními požadavky jsou bdělost, aby děti byly slyšeny v tom, co je trápí, zároveň aby se jim dostalo pochopení, stability, respektu, informací a zapojení do problému a plánů, vysvětlení výsledků a posouzení dané situace, podpora a v neposlední řadě právo na obhajobu.

Velká Británie (dále jen „VB“) se klade značný důraz na prevenci dítěte a rodiny. Na včasné prevenci se podílí multidisciplinární tým, ve VB to jsou místní agentury v popředí s vedoucím odborníkem, který nabízí širokou škálu koordinované podpory (v oblasti školy, bydlení, policie, zdravotnictví) takzvané hodnocení inter-agency, což je včasné posouzení pomoci s využitím společného hodnotícího rámce (CAF³). Agentura zajišťuje pomoc, kterou dítě s rodinou vyžadují, aby se zabránilo eskalaci do bodu, kdy by byla potřeba zákonného posouzení dětí dle zákona Children Act (1989, § 26). Při jakémkoli podezření, že je dítě v ohrožení, se zalarmuje, jak u nás v ČR, tak i ve VB místní úřad dětské sociální péče a začne se v případě jednat. Podání podnětu o podezření o blahu dítěte, může podat veřejnost, lékaři, Policie, samotné dítě, škola a jiní. Po zhodnocení situace jsou rodině poskytnuty

² The UK Government ratified the UNCRC in 1991 and, by doing so, recognises children's rights to expression and receiving information.

³ The Common Assessment Framework.

rodičovské programy nebo pomoc, jedná-li se o drogově závislé, závislé na alkoholu. Služby se také zaměřují na fungování rodiny, budování jejich schopností a vše je monitorováno, zda je vidět pokrok (Children Act, 1989, § 17). Velká Británie také považuje vzájemné sdílení informací o případu mezi odborníky navzájem jako stěžejní, čímž se zabývá i předkládaná práce, kdy pracovníci nesouhlasí se spisovou dokumentací a vyřazováním z evidence. Uložená opatření jsou uložena za cílem zlepšení situace (Children Act, 2004, § 10). Rámec hodnocení, který je pro sociální pracovníky jako podpůrný nástroj ve VB, je důležitý i v ČR, neboť poukazuje na významné faktory dítěte. Autorka práce umístila pro přehlednost Assessment framework do přílohy č. 2.

Autorka práce nyní uvádí zásady, kterými by se měly řídit meziřesortní a mezioborové práce s dětmi v nouzi. Důležité je uskutečnit hodnocení a z něj provést výstup, který má legislativní základ pro posouzení. Jako navazující podnět je stanovení postupů, které by měly být dodržovány. Za postupy práce jsou odpovědné agentury týmu či profesionálové v oboru, vše je konzultováno s rodinnými příslušníky, kteří by se měli do procesu hodnocení zapojit. Z hodnocení je utvořen plán, kde jsou specifikovány role profesionálů i rodiny. Poté záleží na rodině samé, jaký přístup budou mít ke své situaci (Department of Health on behalf of the Controller of Her Majesty's Stationery Office, 2000).

3 SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ

Sociálně-právní ochrana dětí patří do oblasti veřejného práva, ale často se prolíná i do práva soukromého, který se zabývá rodinou. Jedná se o značně široký pojem, který je nutný blíže specifikovat. Pro seznámení s danou problematikou je nutné vymezit její právní základy, definici a příslušné kapitoly, jež napomohou lépe uchopit lépe předkládanou práci a v ní stanovený výzkumný problém a cíle práce.

3.1 Právní základy sociálně-právní ochrany dětí

Pro pochopení obsahu sociálně-právní ochrany dětí je důležité sdělit právní předpisy a mezinárodní dokumenty, které jsou pro Českou republiku a příslušné instituce závazné (Krausová, Novotná, 2006). Za nejvýznamnější mezinárodněprávní dokument v odvětví sociálně-právní ochrany dětí je považována *Úmluva o právech dítěte*. Podle rozčlenění práv a zaměření, je zmíněna významná zásada „tří P“. Jedná se o provision, právo na přežití a rozvoj dítěte, protection nebo také jinak ochrana dítěte a v neposlední řadě participation, což je integrace dítěte do společnosti a právo na samostatnost (Kahoun, Šimák, 2007). Jednotlivé články týkající se práv dítěte byly převzaty do právního řádu ČR. Proto každý zákon, který se týká práv dítěte, musí být před schválením posuzován podle Úmluvy o právech dítěte (dále jen „Úmluva“). Ta, byla ratifikována Českou a Slovenskou Federativní republikou 6. února 1991 a předcházelo jí několik deklarácí a mezinárodněprávních dokumentů (Kahoun, Šimák, 2007). Všechny základní myšlenky, které jsou obsaženy v Úmluvě, vystihuje Preambule Úmluvy, která připomíná všem smluvním stranám, aby měli na paměti: *„že rodina jako základní jednotka společnosti a přirozené prostředí pro růst a blaho všech svých členů a zejména dětí, musí mít nárok na potřebnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla beze zbytku plnit svou úlohu ve společnosti. Dítě musí vyrůstat v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění a pro svou tělesnou a duševní nezralost potřebuje zvláštní záruky, péči a odpovídající právní ochranu před narozením i po něm“* (Krausová, Novotná, 2006, s. 15).

K dalším důležitým právním předpisům, které zavazují stát, určené orgány a instituce poskytovat sociálně-právní ochranu dětí, je *Ústava České republiky*, nebo taktéž neopomenutelná *Listina základních práv a svobod* (dále jen „LZPS“), v níž je obsažena rovnost lidí, vymezená práva a svoboda, která se zaručuje všem a to bez rozdílů (Krausová, Novotná, 2006). Právě tímto ukotvením by se měli sociální pracovníci řídit a konat tak. Je uvedeno mnoho významných článků, které jsou v LZPS podstatné. Pro potřebu této práce, je uveden čl. 32, který je věnován rodině a dětem, ujišťujíc je, že jejich právo na rodinu a rodičovství jsou pod ochranou zákona. Totéž platí pro ochranu dětí a mladistvých (Krausová, Novotná, 2006). Avšak klíčovým právním předpisem, o který se tato práce opírá, je novela zákona č. 401/2012 Sb., kterým se mění zákon č.359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Tento zákon vymezuje sociálně-právní ochranu dětí (dále jen „SPOD“), práci s rodinou, která vede k obnovení narušených funkcí rodiny a mnohá další práva a povinnosti.

3.2 Definice sociálně-právní ochrany

Před novelou zákona o sociálně-právní ochraně dětí bylo předním a zároveň rozhodujícím hlediskem blaho dítěte při činnostech veškerých orgánů sociálně-právní ochrany dětí, což se bere v potaz i nyní. Tento jednostranný zájem nesměl být podřazený například zájmům rodičů, rodiny či jiných osob. Avšak dítě je nutné vnímat v kontextu celé jeho rodiny i v jeho sociálním prostředí. Proto, aby nedocházelo k umístění dítěte, je povinností pracovníků pomáhat nejen dítěti, ale také celé jeho rodině, odhalovat příčiny vzniku problémů a zamezovat jim. Sanace rodiny je důležitá, neboť se snaží řešit problémy a má zájem na ponechání dítěte ve svém přirozeném prostředí (Bechyňová, Konvičková, 2011). Nyní se bere v potaz nejen zájem dítěte, ale také se definice rozšířila na ochranu rodičovství a rodiny a jejich vzájemné právo na rodičovskou výchovu. Zároveň se pohlíží na širší sociální prostředí dítěte (NZSPOD, § 5). Orgány sociálně-právní ochrany se snaží nalézat a identifikovat ohrožené děti, zabývají se nepříznivými a složitými situacemi, ve kterých se děti

nachází. Pomoc je poskytována všem dětem a jejich rodinám bez rozdílů (bez diskriminace pohlaví, jazyka, náboženského i jiného založení), musí být dodržována jejich práva na příznivý vývoj, řádnou výchovu a na ochranu jejich oprávněných zájmů (NZSPOD, § 1, odst. 1, písm. a, b). Tato práva jsou promítána v právních předpisech v oblastech rodinně-právní, sociální, školské, zdravotní a jiné. Pro každého rodiče by dítě mělo být radostí. „*Pro každý rod, společnost či stát je pak zároveň nadějí, že jeho kontinuita bude zachována a předána a že se bude moci dále rozvíjet*“ (Kahoun, Šimák, 2007, s. 11). Bohužel však tomu není vždy, proto jsou zde nutné orgány sociálně-právní ochrany dětí. Je důležité neustále vyvíjet a zlepšovat práci s ohroženými dětmi, zajišťovat jim řádný vývoj, vhodné prostředí a blízké osoby, které jsou pro děti stěžejní. OSPOD se snaží dítě chránit před tělesným i duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním nebo vykořisťováním (Motejl et al., 2007).

3.3 Orgány zajišťující sociálně-právní ochranu dětí

Autorka práce dále zmiňuje jednotlivé orgány, které zajišťují sociálně-právní ochranu dětí, aby bylo lépe srozumitelné, jaké povinnosti jim jsou ze zákona přisuzovány. Zákon stanovuje orgány sociálně-právně ochrany dětí, které mají daný svůj účel a svou hierarchii. Dle zákona o SPOD (§ 4 odst. 1), který byl doplněn novelou zákona, jsou určena jednotlivá pracoviště. Jedná se o obecní úřady a dle novely zákona také újezdní úřady, obecní úřady obce s rozšířenou působností, krajské úřady, ministerstvo (myšleno Ministerstvo práce a sociálních věcí, dále jen „MPSV“), Úřad (neboli Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí) a Úřad práce České republiky, kde jsou zahrnuty také krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu (dále je „krajské pobočky Úřadu práce“), nově zakomponované do zákona. Dalšími orgány, které zajišťují SPO, jsou obce a kraje v samostatné působnosti, komise pro SPOD a jiné fyzické či právnické osoby (ZSPOD, § 4 odst. 2). Každý jednotlivý orgán má stanovenou svou specifickou pravomoc a odlišuje se svým zřizovatelem. Následující podkapitola blíže pojednává o jednotlivých orgánech. Autorka práce začíná od spodní příčky v hierarchii, od obecních a újezdních úřadů.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí sděluje, který z orgánů veřejné a státní správy je orgánem SPO a který z nich vyjadřuje státní správu ze zákona a v přenesené působnosti. Zejména obecní úřady a obecní úřady obcí s rozšířenou působností mají nejvíce příležitostí sledovat a kontrolovat ochranu práv dítěte a díky tomu mohou včas zasáhnout a konat potřebná opatření, uzpůsobená k dané situaci (NZSPOD, § 4, odst. 1, písm. c). Také díky tomu mají ze zákona dáno nejvíce povinností k ochraně dítěte, pomoci rodičům či dalším osobám, které jsou odpovědné za výchovu dítěte. **Obecní úřady** se převážně soustřeďují na prevenci a poradenství. Při podezření na ohrožené dítě dle § 6, oznamují obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností tento případ. **Obecní úřad obce s rozšířenou působností** následně s rodinami pracuje, dochází na šetření a podle potřeby náležitě postupuje. **Újezdní úřad** vykonává státní správu specifického vojenského újezdu. V rovině krajské působnosti jsou dále uváděny **krajské pobočky Úřadu práce**, které se starají o dávky péstounské péče, zajišťují a provádí inspekce za účelem prověření poskytování kvality SPOD u pověřených osob, které jsou stanoveny pomocí standardů kvality sociálně-právní ochrany (ZSPOD). Následujícím orgánem, který zajišťuje SPO, je **krajský úřad**. Ten zabezpečuje prakticky celý průběh zprostředkování náhradní rodinné péče, má na starosti kontrolní a metodické činnosti, rozhoduje o udělení pověření sociálně-právní ochrany jak fyzickým, tak právnickým osobám. Poskytuje poradenskou pomoc, která souvisí s osvojením dítěte nebo svěřením dítěte do péstounské péče, včetně speciální přípravy, pokud se jedná o pěstouna na přechodnou dobu. Krajský úřad je podřízen MPSV, který ho kontroluje a podává podněty v oblasti osvojení a péstounské péče. **MPSV** je státní orgán, pod který spadá „péče o rodinu a děti“, má v systému nejvyšší postavení. Vydává v oblasti rodinné politiky a sociálních služeb právní předpisy a směrnice, jimiž se následně řídí výkon SPO orgány územní samosprávy (Novotná, Burdová, 2007). **Úřad** neboli **Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí**, který se nachází v Brně s celostátní působností, je správním úřadem, který je taktéž podřízen MPSV. Tento Úřad řeší otázky ochrany dětí ve vztahu k cizině a je řízen ministerstvem (ZSPOD, § 3). Zajišťujícími orgány sociálně-právní ochrany jsou také **obce a kraje v samostatné působnosti**, které

se starají o realizaci různého kulturního, sportovního či jiného vyžití a zájmové nebo vzdělávací aktivity dětí. **Komise pro sociálně-právní ochranu dětí** je pověřena rozhodnutím o výkonu sociálně-právní ochrany (dále jen SPO), navrhuje a kontroluje předkládané sociálně preventivní programy, zabývající se ochranou týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí, radí k provádění opatření a koordinuje výkon SPO. Podle novely zákona má v kompetenci taktéž pořádání případových konferencí, za předpokladu splnění předchozích ustanovení. V neposlední řadě zajišťuje SPO také **právnícké a fyzické osoby**, pokud jsou pověřeny sociálně-právní ochranou. Fyzickými a právníckými osobami se zde rozumí nadace, občanská sdružení, církve a další právnícké a fyzické osoby (ZSPOD, § 4, odst. 2). Následně je uvedeno pracoviště pro výzkumné šetření.

3.3.1 Úřady městských obvodů v Plzni

Pro realizaci výzkumu jsou zvoleny Úřady městských obvodů (dále jen ÚMO) v Plzni. Pracovní kompetence na těchto pracovištích, jsou pro výzkumnou část předkládané práce odpovídající, neboť pracovníci OSPOD vykonávají činnosti obecního úřadu a obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Důležitým faktorem pro výběr pracoviště byla možnost reálně kontaktovat sociální pracovníky na ÚMO v Plzni. Dle Vyhlášky č. 8/2001Sb., Statutu města, je Plzeň společenstvím občanů a také je územním celkem, který se člení na městské obvody. Ty jsou rozmístěné po celé Plzni a v její blízkosti. Městských obvodů je 10 s vlastními orgány samosprávy. Každý ÚMO má svou část Plzně, kterou spravuje. Všechny obvody jsou vedené Magistrátem města Plzně. Městský obvod je organizační jednotkou města a správním obvodem pro výkon přenesené působnosti. V čele ÚMO stojí starosta, místostarosta, tajemník úřadu a zaměstnanci. Každý obvod je členěn na několik odborů a oddělení. Pro tuto práci je hlavní odbor sociální a oddělení OSPOD. Úřad městského obvodu vykonává samosprávu i státní správu v přenesené působnosti⁴.

⁴ Vyhláška č. 8/2001, Statut města, ve znění vyhlášek č. 12/2002, 3/2004, 20/2004, 17/2005, 14/2006, 20/2006, 1/2009, 3/2010, 14/2011, 9/2012 a 3/2013.

4 NOVELIZACE ZÁKONA O SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANĚ DĚTÍ

Práce je zaměřená na změny, které přinesla novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí, na to, jak tyto změny působí na pracovníky OSPOD a jaké povinnosti se pracovníků nejvíce dotkly. Proto autorka práce považuje za důležité uvést, proč a jak vlastně novelizace zákona vznikla a jaké dokumenty předcházely novele zákona. K vyhlášení novely zákona došlo dne 27. 11. 2012 ve Sbírce zákonů pod číslem 401/2012 a zákon vešel v platnost ke dni 1. 1. 2013 (PSP, 2012). Zákon prošel netradičně dvakrát mezirezortním připomínkovým řízením a více než rok trvajícím legislativním procesem, i přes zdlouhavý proces, byla novela zákona schválena (Macela, 2012).

4.1 Změny systému péče o ohrožené děti

Na poli odborném, veřejném i politickém docházelo k debatám, týkajícím se podob systému péče o ohrožené děti v České republice, neboť naše úroveň v tomto systému nedosahovala úrovně ostatních vyspělých států. Kritika přicházela od Výboru pro práva dítěte. Česká republika se tento stav snažila řešit již v roce 2006 novelizací zákona o sociálně-právní ochraně dětí, avšak i po této snaze postrádal náš systém nutná opatření, která byla opomíjena. Systém péče o ohrožené děti měl nedostatky, které bylo nutné odstranit, aby se mohla zkvalitnit práce s ohroženými dětmi. Uskutečnila se proto transformace, jež vycházela z preambule Úmluvy OSN o právech dítěte, zřizované Ministerstvem práce a sociálních věcí, ke které došlo v roce 2008. Na základě podnětů a závěrů vypracovalo MPSV *Analýzu současného stavu institucionálního zajištění péče o děti* a vznikl *Návrh opatření k transformaci a integraci systému péče o ohrožené děti*. Tento návrh byl vytvořen za účelem eliminace nedostatků v systému (MPSV, 2009). Závažných nedostatků bylo uváděno více, týkaly se vysokého počtu dětí v ústavní péči, nepostačujícího důrazu na přirozené vazby a vztahy dítěte k blízkým osobám či k vývoji dítěte. Také byl

vytýkán nedostatečný důraz na sanaci rodiny, která by zamezila odebrání dětí z přirozeného prostředí, chyběla určitá opatření, popřípadě poskytnutí náhradních rodin (Macela, 2012). Závažným nedostatkem byla v tomto systému roztržitost agendy péče o ohrožené děti, jak na úrovni vertikální tak i horizontální. Byly postrádány jednotné principy a cíle, kterými by se každý resort řídil. Každý měl jiné metody a postupy, které se týkaly péče o ohrožené děti. Jednoznačně chyběl systém kontroly, vymahatelnosti sociálně-právní ochrany dětí a definice jasného pojmu „ohrožené dítě“. Chyběly standardy kvality práce a metodiky, jež by sloučily pracovní postupy. Nepostačující byly také preventivní služby pro práci s rodinou v systému personálním a finančním, kdy se řešily následky, ale nic těmto následkům nepředcházelo, nebyla dostatečně věnována pozornost příčinám vzniku problému (MPSV, 2008). Pro zásadní přeměnu v systému bylo nutné vzájemné rezortní vymezení. Proto vláda iniciovala impuls, který vedl k zahájení procesu koncepčních, právních, metodických a edukačních aktivit, zaměřených na změnu systému. Mezi rezortní spolupráce byla výsledkem **Národního akčního plánu k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti na období 2009 – 2011** (2009, dále jen „NAP“). NAP má navrhovaná opatření vztahující se ke všem složkám systému práce s ohroženými dětmi kde není podmiňující daný resort. Cílem je spolupráce veřejnosti, široká informovanost, podílení se na dané problematice pro ty, jež se angažují při práci s ohroženým dítětem a rodinou. Primární je zkvalitnění práce s ohroženými dětmi a jejich rodinami, jak na úrovni vertikální (mezi pracovníky v terénu, v obcích, v nestátních organizacích s celostátní působností), tak i na úrovni horizontální (mezi rezorty, subjekty státní správy, samosprávy a nestátního sektoru). Je nutná komplexnost a zároveň koordinovanost v provázání složek v systému. Důležitým úkolem je také zkvalitnit normy a stanovit práci klíčového pracovníka, jež by byl odpovědný za práci s dítětem a jeho rodinou a koordinoval by multidisciplinární tým (MPSV, 2009b).

Analýzy a výzkumy, které se opíraly o poznatky z praxe, poukazují na nutnost přistoupit k provedení zásadní reformy systému. Významnou roli zde hrál také impuls z Výboru OSN pro práva dítěte, přijatý dne 17. června 2011 z několika doporučení. Na úkor tohoto následoval krok k vytvoření **Národní strategie ochrany práv dětí**

(dále jen NSOPD), „*Právo na dětství*“ (MPSV, 2012). Základní cíl, který si NSOPD klade, je zajištění důsledné ochrany práv všech dětí v České republice, což je dle autorky práce trochu velikášské a zdá se nemožné. Nepsaným cílem NSOPD je vnesení smyslu Úmluvy do celé společnosti, zejména pro osoby pracující s dětmi a pro děti samotné (Vláda ČR, 2012a). Důraz je kladen také na naplňování potřeb dětí i rodiny, případně zajištění náhradního rodinného prostředí, které má vždy přednost před ústavní péčí, nebude-li možné ponechání dítěte v rodině. Také proto dřívější Ministr práce a sociálních věcí Jaromír Drábek vyzdvihl, že koncepce se orientuje také na deinstitucionalizaci v systému péče o ohrožené děti. Národní strategie je určena na rok 2012 – 2015, některé nedostatky mají být odstraněny do roku 2018 (MPSV, 2012). Za plnění strategických dokumentů a implementaci Úmluvy o právech dítěte je odpovědné MPSV, které je povinné ročně vykazovat naplnění aktivit (Vláda ČR, 2012b). Na schválenou NSOPD navazuje další dokument, a to *Akční plán k naplnění národní strategie práv dětí*. Dle něj bychom se měli již v roce 2015, čili příštím rokem, připojit mezi „*moderní sociální systém s jednotnou legislativní úpravou, dbající na prevenci a práci s rodinami, podporující náhradní rodinnou péči a využívající ústavní péči jen v krajních důvodech*“ (MPSV, 2012a, s. 1). Veškerá teorie, která se vyskytuje ve vládních dokumentech, je velice působivá. Pokud se tyto stanovené cíle povedou zrealizovat, bude ČR opravdu špičkovým státem v oblasti systému péče o ohrožené děti s rodinami. Jako lidé do tohoto zainteresovaní, tak i autorka práce doufá, že se předkládané vize vyplní, není si však jistá, zda ve stanoveném časovém plánu. Neboť když se dnes pozastavíme a zhodnotíme danou situaci, je ještě mnoho nedostatků, ty autorka práce uvádí ve výzkumném šetření. Po výše uvedené teorii, která přispívá k názornosti a vizím vlády do budoucnosti, je v následující kapitole uveden legislativní proces novely ZSPOD.

5 ČINNOSTI ORGÁNŮ SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ

Orgán sociálně-právní ochrany dětí poskytuje širokou škálu činností, k čemuž autorka práce nemá prostor, proto uvádí pouze nově zavedené změny a krátce se zmiňuje o činnostech povinných. Činnosti OSPOD jsou myšleny z pohledu obecních úřadů a obecních úřadů obce s rozšířenou působností, které jsou podstatné pro výzkumné šetření. Okruhy následně uvedené, se týkají poradenské činnosti, výchovných opatření, zvýšené pozornosti v péči o děti a prevence, také je krátce zmíněna spisová dokumentace.

5.1 Preventivní metody sociální práce

Prvním okruhem, ve kterém došlo k významným změnám, je samotná kvalita sociální práce. Legislativa vymezila metody sociální práce v oblasti opatření a prevence, která byla nedostačující. Místo soustředění energie a zdrojů v systému na předcházení příčin problémů, se věnovala pozornost na „řešení následků“ (Macela, 2012, s. 16). Proto došlo v legislativě k zakotvení metod sociální práce, kdy je nyní obecní úřad obce s rozšířenou působností povinen vyhodnocovat situaci dítěte a rodiny, tvořit individuální plán ochrany dítěte a realizovat případové konference. Zmíněné metody mají sloužit k sjednocení postupů všech OSPOD (Macela, 2013). Tyto metody jsou sociálním pracovníkům dobře známé ze sociálních služeb, avšak jsou „novinkou“ v činnosti pracovníků.

5.1.1 Standardy kvality

Významnou změnou je ukotvení standardů kvality sociálně-právní ochrany dětí, které dosud na OSPOD chyběly. Ty by měly stanovit principy hodnocení, standardy sociální práce s klienty na úrovni personálního, organizačního a technicko-provozního zajištění (NZSPOD, § 9a odst. 4). Tím bude zajištěna kontrola, že se nejen pracovníci OSPOD, ale také zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (dále jen „ZDVOP“) či jiné pověřené osoby, budou řídit standardy a stanovenými kritérii. Dodržování těchto kritérií se stanovuje systémem bodů jako v neziskových organizacích

(NZSPOD, § 9a odst. 3). Jelikož je hovořeno v čase budoucím, standardy kvality ještě nejsou zhotoveny. Nyní jsou zpracovávány (myšleno ve vztahu k Plzni) na Magistrátu města Plzně a měly by být hotové pro všechny OSPOD do konce roku 2014. Tyto informace autorka práce získala díky absolvování vysokoškolské praxe na jednom z ÚMO v Plzni.

5.1.2 Vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny

Motto: „Vyhodnocování potřeb dítěte a situace rodiny, vede k pozitivním změnám v životě dítěte“ (Solařová, Racek, Svobodová, 2013, s. 4). Název této kapitoly není novinkou pro sociální pracovníky a pracovníky či klienty v sociálních službách. Naopak, tato metoda sociální práce je již známá několik let. Autory, kteří popsali hodnocení ohroženého dítěte a jeho rodiny byl i Oldřich Matoušek a Hana Pazlarová (2010). Vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny je však novou změnou v oblasti OSPOD, kde jsou pracovníci povinni, zpracovávat vyhodnocení u ohrožených dětí dle NZSPOD v § 6. Před vyhodnocením situace dítěte, je nutné zmínit také identifikaci ohroženého dítěte. V ČR nebyl systém hodnocení ohroženého dítěte jednotný, naopak se jednalo o individuální hodnocení pracovníkem, což však nebylo ověřitelné ani přenosné na jiný úřad (v případě stěhování). V současné době je systém již vytvářen a při podezření na ohrožené dítě se postupuje podle stanovených kroků. Následně dochází k práci na kontrole rodiny, poskytnutí základního, odborného poradenství, terénní docházení do rodiny a celková podpora rodiny (záleží na míře ohrožení). „*Včasná identifikace ohroženého dítěte je důležitým faktorem fungujícího systému sociálně-právní ochrany dětí*“ (Pémová, Ptáček, 2012, s. 51). Spolupráce ostatních oborů, odborníků i laické veřejnosti je důležitým aspektem.

Vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny je metoda sociální práce, která napomáhá pracovníkům jednat s dítětem a rodiči. Pokud je podezření z ohrožení, ze zanedbávání či jiného negativního vlivu na dítě, jsou pracovníci OSPOD povinni zrealizovat šetření v místě bydliště dítěte, promluvit si s příslušníky domácnosti včetně dítěte (pokud je věkově, mentálně způsobilé) a dále se pracovníci informují na ostatní potřebné informace z veřejných služeb a od spolupracujících

organizací (Racek, Solařová, Svobodová, 2013). Toto bylo prováděno pracovníky OSPOD i před novelou zákona. Nyní jsou však sebrané informace utříbeny do celistvého pohledu na dítě a celkovou situaci okolo něj. Celkový proces sbírání informací (z mnoha oborů) je na bázi holistického přístupu. Vyhodnocování vychází z několika teorií, zejména z potřeb, z citového pouta neboli z teorie „attachmentu“ (Bowlby, 2010), z práv dítěte být v rodině a vyrůstat v ní, také vychází z výzkumů, kde vyplynulo, že nejlepším zájmem pro dítě je vyrůstat v rodině a mít blízké osoby kolem sebe. Vyhodnocení mohou dělat pracovníci OSPOD dvojím způsobem, buď úvodní či podrobné vyhodnocení. **Úvodní vyhodnocení** prošetřuje ohrožení a stanovuje postup následné práce s rodinou. Pokud není nutno uchýlit se k podrobnému vyhodnocení, pracuje se s rodinou, udělá se individuální plán, a když je situace vyřešena, je případ ukončen (Pemová, Ptáček, 2012). Časová lhůta zde není zákonem daná, je pouze ustanoveno doporučení zpracování vyhodnocení do 7 dnů od ohlášení případu, poté lze realizovat IPOD. U **podrobného vyhodnocení** je více náležitostí, neboť se musí komplexně prošetřit historie rodiny a celá její situace s pomocí multidisciplinárního týmu. V tomto případě je zákonem daná lhůta, a to 30 dnů čili měsíc od ohlášení případu ohroženého dítěte (Pemová, Ptáček, 2012). Vyhodnocení situace dítěte je opravdu obsáhlé, proto zde autorka práce neuvádí veškeré jeho náležitosti, o těch se zmiňují respondenti ve svých výpovědích. Pracovník vyhodnocuje jedno dítě několik hodin, a pokud nejsou veškeré informace již ve spisu, musí si je pracovník OSPOD shánět sám. Proto mají pracovníci tzv. Protokol pro rodiče ohledně vyhodnocení, kdy jsou rodiče povinni dostavit se na příslušné ÚMO a na otázky odpovídat. Taktéž přichází pracovníci za dětmi ve stejné věci, kdy díky dotazníku či rozhovoru hovoří s dětmi o povinných bodech ve formuláři. Pracovníci mají od MPSV stanovený formulář pro vyhodnocení a pomocné otázky k získávání informací podle věku (MPSV, Nadace Sirius, 2013). Dalšími dokumenty a podpůrnými nástroji pro získání informací je několik dotazníků, které se zaměřují na specifické rodinné oblasti. Jedná se o dotazník na zdravotní potřeby, dotazník na dítě v instituci nebo například Dotazník – audit alkohol. Vyhodnocovat potřeby dítěte napomáhá také již zmíněná ekomapa, genogram nebo

časová osa (MPSV, Nadace Sirius, 2013). Pro snazší pochopení je pro pracovníky OSPOD, je vytvořeno několik dalších podpurných nástrojů, které jim pomáhají při práci. Jedná se o tabulky a přehledy, které znázorňují vývojové pokroky kojenců a malých dětí (Mary Sheridan, 2008) nebo vývoj dítěte od 6 do 16 let (Tassoni, 2007). I tyto pomocné nástroje napomáhají při jednání s rodinou i při vyhodnocení situace, neboť tímto pracovníci zjistí, zda dítě zdravě prospívá. Pokud tomu tak není a vývoj je opožděn, je rodina odkázána na odborníky. Pracovníkům jsou doporučeny při práci s rodinou nejen tyto přehledy, ale i jiné metodiky jako například Rozhodování v zájmu dítěte (MPSV, Nadace Sirius, 2013).

5.1.3 Případová konference

„Základním kamenem pro práci s ohroženými dětmi a rodinami je kvalitní vyhodnocení situace a nastolení funkční spolupráce mezi všemi subjekty, které mohou rodinu podpořit“ (MPSV, 2007).

Případová konference (dále jen „PK“) je další metoda sociální práce, která je ukotvená v novele zákona a se kterou pracují na OSPOD. Tato metoda je již v praxi běžně využívána, neboť k ní byli a jsou pracovníci OSPOD přizváni jako účastníci v sociálních službách. Nyní je PK způsob, jak projednat situaci ohroženého dítěte s rodiči nebo i bez nich. Důležitá je zde funkční síť, kdy se zapojí do PK i ostatní pomáhající profese a jiné subjekty (Macela, 2012). Přizvanými účastníky PK mohou být zástupci škol, poskytovatelů zdravotních služeb, orgány činné v sociální oblasti, Policie ČR, státní zástupci či odborníci v oblasti náhradní rodinné péče (NZSPOD, § 10 odst. 3 písm. e). Tito se účastní společnými silami a se zájmem se snaží řešit nastalou situaci. Právě to, umožňuje rychle jednat, aktivizovat potřebnou pomoc a koordinovat péči. Přizvané osoby získají povědomí o situaci a jsou nápomocni při jejím řešení. Veškerá účast odborníků je dobrovolná. Klíčovým pracovníkem a zároveň koordinátorem je při PK

pracovník OSPOD⁵, který jedná s multidisciplinárním týmem. Cílem je získat informace od každého z účastníků, kde se každý podílí na zhodnocení situace, na hledání řešení a následně na stanovení postupů, jež povedou k naplnění potřeb dítěte (Rozum a cit, 2010). Novela zákona ukládá pracovníkům OSPOD uspořádat PK vždy před podáním návrhu soudu na některé opatření, které je zásahem do rodičovských kompetencí nebo v případě potřeby odejmutí dítěte z rodiny. Případová konference se případně svolává ještě během soudu nebo před odejmutím dítěte do náhradní péče (Macela, 2012; NZSPOD, § 14, odst. 2 písm. c). Průběh PK vypadá tak, že pracovník OSPOD rozešle účastníkům pozvánky, kde je určen čas, místo, věc k řešení a potvrzení účasti. Pokud se vše povede a odborníci se sejdou na sjednané PK, tak se před začátkem podepíše Prezenční listina s prohlášením o mlčenlivosti všech účastníků. Následně vede pracovník OSPOD, jakožto koordinátor, celý průběh PK, kde vybízí účastníky, aby sdělili své zkušenosti s ohroženým dítětem a jeho rodiči, s jejich problémy a následným doporučením a řešením. Takto se vyjádří každý z účastníků a dítě či rodič odpovídá na sdělené skutečnosti. Celý průběh je zaznamenán OSPOD do textové podoby. Záznam obsahuje všechny výpovědi, cíle k zlepšení situace v rodině, závěry a doporučení. V poslední řadě je všem účastníkům umožněno nahlédnout do záznamu či na vyžádání udělat kopii záznamu všem účastníkům. Je mnoho informací, co by autorka práce napsala k této kapitole, neboť je několik typů případových konferencí, která uvádí Věra Bechyňová (2012), mnoho principů a postupů, jak krok za krokem jednat při PK. Avšak to je pro předkládanou práci nepodstatné. Případová konference je následně dobrým výstupem stejně jako vyhodnocení situace a potřeb dítěte pro individuální plán.

5.1.4 Individuální plán ochrany dítěte

Obecní úřad obce s rozšířenou působností je vázán zpracovat IPOD, a to na základě již vytvořeného vyhodnocení situace dítěte, popřípadě zrealizované PK.

⁵ Není to však podmínkou. Případovou konferenci může uskutečnit nestranná osoba tzv. facilitátor neboli moderátor setkání, který PK řídí a je odpovědný za průběh celého procesu (Rozum a cit, 2010).

Pokud je hodnocení dobře zpracované, je již zřejmé, jaké cíle je dobré stanovit v IPOD. Tento nástroj sociální práce vymezuje příčiny ohrožení dítěte a snaží se stanovit opatření s cílem pomoci rodině, které povede k posílení funkčnosti rodiny. Stanovená opatření jsou časově naplánovaná, kdy na každém plánu a cíli spolupracuje celá rodina i multidisciplinární tým. Každý plán by měl mít dílčí cíle, které povedou pomalu, ale jistě k dlouhodobějším vytyčeným cílům. Pro jejich zvládnutí by měla být rodina s dětmi i během spolupráce podporována a neustále motivována, což se, dle subjektivního soudu autorky práce, děje (NZSPOD, §10 odst. 3 písm. d). Proto, aby měl jedinec o IPOD zájem, je dobré nechat ho stanovit si cíle sám. Neboť jedině on ví, co opravdu chce zlepšit. Záleží však na jeho přístupu, zda přistupuje k IPOD otevřeně nebo je člověk uzavřený a práce s ním je komplikovaná (Plachý, 2011). Ač se, dle autorky, pracovník OSPOD snaží sebevíce, vždy a vše záleží na daném jedinci a okolí. Mohou být předloženy jakékoli teorie, opatření a postupy práce, ale když rodič či dítě nechtějí, pracovníci s tím nic dělat nemohou (mohou pouze pohrozit či upozornit), ale IPOD není nijak sankcionován. Jakožto u každé nově zavedené činnosti v NZSPOD, tak i zde je vytvoření IPOD časově omezeno, a to nejpozději do 1 měsíce od zařazení do evidence příslušného úřadu (NZSPOD, §10 odst. 5 písm. b). Účelem IPOD je projednat způsoby nedostatečné výchovy dítěte a poskytnout rodině pomoc, poradit jak změnit nastalou situaci, jak vést dítě ke vzdělání, popřípadě nalezení neziskové organizace. Pomoc spočívá i ve snaze sociálně začlenit rodinu. V krajních případech je razantní pomocí i umístění dítěte mimo biologickou rodinu. Nutností je také IPOD aktualizovat, kde není přesně stanovená doba, je to individuální. Převážně k tomuto dochází při uložení výchovného opatření, stanovení ústavní nebo ochranné výchovy a při svěřením dítěte do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (NZSPOD, §10 odst. 5 písm. c). Cíle se dají měnit kdykoliv, kdy například vyjdou najevo nové skutečnosti či procesy, poté se změní cíle, časový harmonogram a realizace cílů.

Proto, aby byly cíle splnitelné, měli by se pracovníci OSPOD řídit metodou SMART. Tato metoda představuje cíle jako **SPECIFIC** - specifické, **MEASURABLE** – cíle musí být měřitelné, **ACHIEVABLE** – cíl se stanoví jako

dosažitelný pro jedince, **REALISTIC** – realistický pro situaci jedince a poslední **TIME LIMITED** – cíl by měl být časově ohraničený (Pémová, Ptáček, 2012, s. 115). Z praxe vyplývá, že hodnocení procesu stanovení a plnění cílů, by mělo probíhat v intervalu 3 měsíců. Pracovníci OSPOD by se měli pozastavit a reflektovat průběh plnění, jestli byly cíle splněny, jak se na tom jedinec podílel, jak bude dále postupováno a v jakém časovém horizontu. Při bezproblémové práci, kdy rodina začne fungovat bez potíží a bude se jevit jako prospívající, může pracovník OSPOD zhodnotit, zda je možné případ ukončit nebo nadále pokračovat (Pémová, Ptáček, 2012). Ač jsou tyto uvedené nástroje sociální práce velice časově náročné, názor autorky práce je takový, že jsou přínosné. Tato jednání mohou být pro rodiny s dětmi nepříjemné a obtěžující, ale alespoň se více účastní na svém problému a vynaloží snahu nastalou situaci zlepšit a hlavně řešit. Vyhodnocení situace a následná tvorba IPOD je standardizovaný postup, jak jednat s rodinou, dětmi či s širším okolím, který spolupracuje ve prospěch rodiny a vede ke snaze zlepšit situaci. Tomu, aby byl správně stanovený IPOD předchází mnoho aktivit, zapojení rodiny, zjištění mnoho informací, provázaná síť služeb. Autorka práce vnímá veškeré nástroje sociální práce pozitivně, otázkou je, zda jsou tyto nástroje na OSPOD realizovatelné, při vytížení pracovníků OSPOD.

5.2 Poradenská činnost

Poradenství se v dnešní době poskytuje v mnoha odvětvích. Každý se může ocitnout ve svízelné situaci, s kterou potřebuje pomoci (Hartl, 2008). Proto je tato služba i v kompetencích i pracovníků OSPOD. V rámci poradenské činnosti jsou orgány SPOD povinny poskytovat rodičům rady ve výchově, vzdělání dítěte a při péči o zdravotně postižené dítě, popřípadě pořádat kurzy na toto téma. Poradenská činnost se týká osob, které se chtějí stát osvojitelem nebo pěstounem. Pracovníci, kteří poskytují poradenství, pomáhají uplatňovat nároky na výživné a vymáhají vyživovací povinnost na dítě, popřípadě podávají návrh k soudu (NZSPOD, § 11). Každý pracovník OSPOD by měl poskytovat sociální poradenství

v podobě cenných rad, pomoci rodinám a dětem v jejich aktuálních problémech, odkazovat klienty na odborníky⁶ či zprostředkovat případné konzultace či schůzky. V celkovém shrnutí by pracovníci měli klientům pomáhat ze všech svých sil. Obecní úřad obce s rozšířenou působností může díky novele zákona uložit rodičům povinnost využití odborné poradenské pomoci v případě, že dosud tak nebylo učiněno k překonání problémů (NZSPOD, § 12).

5.3 Výchovná opatření

V oblasti výchovného opatření nastalo mnoho změn, které ustanovují, co obecní úřady obce s rozšířenou působností musí a co jsou pracovníci povinni konat. Pracovníci OSPOD by měli působit na rodiče, aby plnili řádnou péči a výchovu o dítě, avšak ne vždy tomu tak je. V rámci výkonu SPOD⁷, jsou pracovníci oprávněni k uložení výchovného opatření. Proto může OSPOD stanovit dohled⁸ nebo uložit dítěti i rodičům (či jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte) povinnost využít odbornou poradenskou pomoc, účastnit se setkání s mediátorem nebo se účastnit terapie (NZSPOD, § 13). Pokud výchovná opatření nesměřují k nápravě a je zhodnoceno, že nejlepším zájmem dítěte je odloučení od rodičů, je dítě umístěno na 3 měsíce, maximálně na 6 měsíců do střediska výchovné péče do ZDVOP, do zařízení zdravotních služeb či do domova pro osoby se zdravotním postižením dle nařízení soudu, s přihlédnutím k vyjádření obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Dítě je umístěno co nejblíže bydliště, aby byla možnost návštěv a kontaktu s rodinou, i když toto bývá často problematické, neboť zařízení bývají plná. Umístění dítěte do zařízení mohou dobrovolně udělat i rodiče, i když je snaha tomuto zamezit. Samozřejmostí je neustálá práce a docházení za dítětem i za rodiči (NZSPOD, § 13).

⁶ Pokud pomoc není v kompetencích orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

⁷ Sociálně-právní ochrana dětí: Pokud napomenutí či jiné prostředky nevedly k nápravě.

⁸ Dohled, je pravidelné monitorování podmínek, ve kterých dítě žije, zda má co jíst, je čisté, zda dochází do školy a k lékaři. Bývá stanoven na úkor rodiče (kvůli špatné péči o dítě) i dítěte kvůli záškoláctví, toulání, páchání trestných činů (NZSPOD, § 13 odst. 1 písm. a, b).

Jedná-li se o akutní situaci ohroženého dítěte, kde je podezření na ohrožení vývoje, zdraví nebo života dítěte, podává se soudu s okamžitou platností Návrh na vydání předběžného opatření, které může soud do 24 hodin potvrdit či zamítnout (Musilová, 2006). Následují i jiná opatření, která může OSPOD využít, jedná se o návrhy k soudu. OSPOD má pravomoci podat k soudu návrhy na omezení rodičovské zodpovědnosti, které je však nutné blíže specifikovat. Nejtvrdějšími zásahy do rodičovských kompetencí je zbavení rodičovské zodpovědnosti, toto opatření se pracovníky udává v krajních mezích. Posledním zmíněným opatřením je nařízení ústavní výchovy (Musilová, 2006). Veškerá zmíněná opatření jsou nutná blíže obhájit, z jakých důvodů, jsou opatření podána, neboť se jedná o zásadní návrhy, které zcela ovlivní rodinu jako celek, zejména však dítě.

5.4 Zvýšená pozornost v péči o děti

Pokud se jedná o děti dle § 6 (NZSPOD) je povinnost OSPOD pomoci dítěti a rodině v překonání nepříznivé situace prostřednictvím sociální kurately, kdy tento pojem byl dosud používán pouze ze zvyklosti, ale nikde nebyl právně ukotven až do doby platnosti NZSPOD (Macela, 2012). Vykonavatelem sociální kurately je tzv. kurátor pro děti a mládež, který vykonává svou činnost na obecním úřadu obce s rozšířenou působností a pracuje s nezletilými, vyžadujícími zvýšenou pozornost. Zaměřuje se na „*opatření vedoucí k odstranění, zmírnění nebo zamezení prohlubování anebo opakování poruch psychického, fyzického a sociálního vývoje dítěte*“ (NZSPOD, § 31 odst. 2, 3). Z výpovědi jednoho z kurátorů, jsou nejčastější klientelou děti, které mají problémy se záškoláctvím, s přestupky proti majetku, s alkoholem či jinou závislostí. Patří sem také děti s uloženou ochrannou výchovou nebo děti, kterým ochranná či ústavní výchova skončila. V neposlední řadě se jedná o děti propuštěné z výkonu trestního opatření odnětí svobody (Macela, 2012). Jako každý ostatní pracovník se kurátor snaží předcházet problémům, jeho práce není odlišná od ostatních pracovníků OSPOD. Sociální kuratela spolupracuje nejen se školskými a zdravotnickými zařízeními, ale také s organizacemi, které poskytují volnočasové

aktivitu nebo dělají dětem testy na přítomnost drog (Point 14). Dále je spolupracováno s orgány sociálního zabezpečení, s probační a mediační službou i se soudy. Kurátor je přítomen u trestního a přestupkového řízení proti nezletilému (NZSPOD, § 32). Tato práce je mnohdy velice těžká a psychicky náročná, dle výpovědi kurátora, jedná se prý o velice mravenčí práci, kde není vidina nějakého efektu.

5.5 Spisová dokumentace

Po každém hlášení o ohroženém dítěti ve věci úpravy styku, výchovy či výživy od soudu, veřejnosti, je nutné založit případ do evidence a spisové dokumentace příslušného obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Evidence dětí je tvořena základní a pomocnou evidencí, která se vede jak v tištěné, tak v elektronické podobě. Do základní evidence je poté zařazeno vyhodnocení situace dítěte a jiné náležitosti (NZSPOD). Následně je na základě vstupních informací rozhodnuto podle trvalého bydliště, čili místní příslušnosti, zda se bude jednat o rejstřík Om⁹ nebo Nom, což jsou případy s přenesenou působností (Vyhláška č. 473/2012 NZSPOD). Vždy je nutné ustanovit kompetence jednotlivého OSPOD, předat informace a dále standardně postupovat s dítětem a rodinou, tím dojde k minimalizaci rizika ohroženého dítěte v důsledku nekoordinovaného přístupu OSPOD (Pémová, Ptáček, 2012). Spisová dokumentace obsahuje mnohdy několika set stránek, proto zde autorka práce nejmenuje veškeré dokumentace, které jsou do spisu zakládány. Co se týká postoupení spisu, ten nastává, pokud ohrožené dítě změní místní příslušnost, podle toho postupuje spis k danému obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností. Popřípadě, jedná-li se o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče, postupuje kopie spisu k příslušnému krajskému úřadu (Vyhláška č. 473/2012). Poslední zmíněné v této kapitole je ukládání a vyřazování z evidence. Spisy Om se ukládají do spisovny¹⁰. Skartační lhůta je ustanovena do doby, než je úplně ukončen spis (vyřazení z evidence).

⁹ Rejstřík Om v sobě skrývá základní údaje o dětech. Na základě toho se vytvoří jmenná kartotéka a spisová dokumentace, které jsou taktéž označeny značkou Om a přiřadí se k tomu číslo ÚMO a pořadové číslo zápisu lomené druhým dvojčíslem.

¹⁰ dle zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Pro vyřazení z evidence je několik kritérií, především když „dítě“ dosáhne zletilosti nebo pokud spis postoupí k jinému příslušnému obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností (Vyhláška č. 473/2012). Ačkoliv autorka práce vychází z instrukcí MPSV (2002) a Vyhlášky č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí, mnoho zde uvedených informací čerpá i ze zkušeností při působení na praxi, právě na OSPOD v Plzni.

6 METODOLOGIE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Předchozí kapitoly zmiňují potřebné informace a představu o tom, co je to sociálně-právní ochrana dětí a jaké změny nastaly po novele zákona v našem právním systému, ale také jaké změny nastaly pro pracovníky OSPOD v jejich pracovní činnosti. Pro snazší pochopení práce, je výzkumný problém a cíle objasněny již na začátku. Následující kapitoly se zabývají metodologií výzkumného šetření. Metodologie se zabývá uspořádáním, posuzováním a navrhováním strategií a metod výzkumu s přihlédnutím ke stanovenému tématu (Hendl, 2008). Po stanovení otázek, „Co“ a „Jak“ chce autorka předkládané práce zkoumat, zvolila již příslušnou, dle jejího pohledu, strategii a metodu, se kterými dále pracuje. Ve výzkumném vzorku jsou uvedeni respondenti, kteří svými výpověďmi přispěli k výzkumnému šetření a objasnili stanovené skutečnosti, na které se autorka práce dotazovala. Vše je zahrnuto do vyhodnocení dat, interpretace a shrnutí výsledků.

6.1 Fenomenologický přístup

Autorka práce si po nastudování jednotlivých přístupů volí kvalitativní výzkumnou strategii s náznakem fenomenologického přístupu. Proč je zvolena kvalitativní strategie, je v následující kapitole zmíněné. Z tohoto přístupu vychází z důvodu přihlédnutí k dané práci. Autorka se snaží ve výzkumném šetření prozkoumat zkušenosti a názory respondentů, které vedou k porozumění situace.

Pro snazší pochopení výběru, je nutné nejdříve přiblížit pojem fenomenologie. Fenomenologie je úzce spjata se jménem Edmund Husserl, vychází z filosofie a spočívá v popisu „fenoménů“ nebo jak se uvádí, ve věci samé. Výzkumník by neměl být předpojatý k danému rozboru problému, což vnímá autorka práce za splněné, neboť se snaží problému porozumět a až poté z výchozích zkušeností soudit. Cílem je poznat smysl věci a uchopení invariant¹¹. Samotné zkoumání se zaměřuje na významy zkušeností respondentů, kteří tyto zkušenosti uplatňují v každodenním životě

¹¹ Jedná se o vztah nějaké neměnné transformace nebo variace.

(Hendl, 2008). Fenomenologie v sobě skrývá tři funkce, jedná se o kritickou funkci, u které převládají směry a metodologické koncepty, o heuristickou funkci, která umožňuje podnětům nové náhledy, aplikující se do praxe. Poslední uváděná funkce je popisná, ta proniká hlouběji do problémové situace z pohledu experta nebo pro tuto práci, z pohledu pracovníků OSPOD (Hendl, 2008).

Co se týká fenomenologického zkoumání, jsou popsány a analyzovány zkušenosti jedinců a poté skupiny jako celistvé. V předkládané práci tomuto tak je, neboť se autorka snaží získat co nejvíce informací, emocí, postojů a snaží se proniknout do činnosti pracovníků OSPOD v Plzni. U této studie není potřeba stanovení výzkumné otázky, neboť ta se formuje během sběru informací, zpočátku postačí pouze širší směr. U fenomenologického zkoumání je doporučen kvalitativní rozhovor, neboť respondent má reflektovat své zkušenosti (Hendl, 2008). To je také důvod autorčiny volby.

6.2 Výzkumná strategie

Mnoho významných metodologů se přelo o to, zda je pro výzkumné šetření vhodnější kvalitativní či kvantitativní strategie. Hendl (2008) o nich hovoří jako o dvou základních paradigmatech. Oba přístupy mají výhody i nevýhody, přednosti i úskalí a každý přináší informace odlišné povahy, které jsou navzájem nezastupitelné (Reichel, 2009). Postupem času se však začaly tyto metody kombinovat, i když smíšený přístup byl používán již odedávna, v teorii byla tato metoda ukotvena teprve v novějších učebnicích. Smíšený výzkum je obecný přístup, kde se kombinují jak kvalitativní, tak kvantitativní metody, techniky, paradigmata v rámci jedné studie (Hendl, 2008). S přihlédnutím k tématu, přístupu a potřebě bližšího porozumění zkoumaného sociálního problému, kde je nutné intenzivní šetření zkoumané skutečnosti, je v tomto případě vhodné aplikovat kvalitativní strategii. Autorka práce zvažovala také kvantitativní strategii, avšak zvolená práce nic neměří, nevychází z dat či statistik, ale snaží se získat informace, zkušenosti a porozumět problému. V potaz mohla být brána také smíšená strategie, kdy autorka chtěla aplikovat kvalitativní strategii na pracovníky OSPOD a kvantitativní strategie by zkoumala počet dětí v ústavní výchově, zvýšení či

snížení dohledů, výchovných opatření před a po novele zákona. Tento výzkum by byl možný ale až po delší působnosti novely zákona a vhodnější by byl například pro potřeby diplomové práce.

Dle významného metodologa Creswella (1998) je „*kvalitativní výzkum popsán jako proces hledání porozumění, který je založen na metodologických tradicích zkoumaného sociálního či lidského problému. Výzkumník produkuje celistvý, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, podává informace o stanoviscích účastníků výzkumu a šetření je prováděno v přirozených podmínkách*“ (Creswell, 1998, s. 12). Pro charakteristický případ kvalitativního výzkumu je důležité zprvu vybrat téma. Základní výzkumné otázky se v průběhu výzkumu mohou upravit či doplnit. Také proto je kvalitativní výzkum považován za pružný typ výzkumu (Creswell In Hendl, 2008). Kvalitativní výzkum dokáže do hloubky prozkoumat zeširoka definovaný jev a poskytnout o něm maximální množství informací (Švaříček, Šed'ová, 2007). Autorka práce věří, že s doprovodnou literaturou, která pomůže navést badatele, jak má výzkumné šetření vypadat a po sdělení zkušeností respondentů, se povede autorce porozumět danému jevu do hloubky. Právě kvalitativní strategie je v tomto výhodnější, neboť tím badatel pozná veškeré problémy, náhledy odborníků a během rozhovoru dokáže vyčíst mnoho věcí z pozorování, jak respondent reaguje na otázky (Švaříček, Šed'ová, 2007). Velkou výhodou u rozhovoru je to, že badatel má možnost doptat se na veškeré nejasnosti a nesrozumitelné odpovědi. Naopak nevýhoda této strategie se nachází ve výzkumníkovi samém, neboť výsledky jím mohou být ovlivněny díky jeho osobním preferencím.

V kvalitativním výzkumu musí být v zásadě přítomno několik fází. V první řadě je nutné stanovit výzkumný problém a cíle práce. Nad tímto si autorka práce lámala hlavu, neboť si nevěděla rady, zda má vytvořit tzv. konceptuální rámec, což je systém konceptů, předpokladů, očekávání a teorií nebo má blíže specifikovat operacionalizaci. Nakonec je zvolen výzkumný problém a operacionalizace výzkumných cílů, které autorka specifikuje dále. Ve třetí fázi je uvedeno, že se mají vymezit výzkumné otázky, ty však autorka práce nevymezuje (uvádí je v příloze č. 4 předkládané práce).

Pro každou práci si výzkumník zvolí metodu, která je již vybrána a níže popsána. U posledních fáze má výzkumník poukázat na způsob vyhodnocení dat. Tyto informace se následně interpretují. Poslední fází je formulování závěrů do výzkumné zprávy (Švaříček, Šed'ová, 2007). Jednotlivě popsané fáze se snaží autorka práce blíže definovat v následujících kapitolách.

6.3 Výzkumný problém a operacionalizace výzkumných cílů

V této fázi je nutné blíže specifikovat výzkumný problém a cíle práce, které jsou stěžejní v následujících operacích. Před zvolením práce by každý autor měl vědět, co chce zkoumat a v čem tkví daný problém, který je během práce blíže definován teoretickými podklady a již známými výzkumy. I když je vše srozumitelné, nejedná se o konečnou fázi. Uvedené koncepty jsou převáděny do zjiřitelných proměnných nebo také jinak, stanovený problém se formuluje z teoretického základu do výzkumného šetření. Celkový výzkumný proces je nazýván **operacionalizace** (Reichel, 2009). Autorka práce hledala veškeré rozměry a kladla si významné otázky, díky kterým mohla formulovat výzkumný problém práce. Po formulaci bylo reálné definovat pojmy, hledat proměnné a analyzovat zkoumatelnost formulovaných jevů (Reichl, 2009). Každý z těchto kroků vedl autorku práce ke zvolení cílů a úkolů, kterým se snaží autorka dostat. Operacionalizace je tedy postup, který definuje fenomén na rovině teoretické až k rovině empirické. Veškeré poznatky jsou převáděny do zkoumatelných fenoménů (Surynek, 2001).

Výzkumným cílem předkládané práce je analyzovat novelu zákona z celistvého pohledu pracovníků OSPOD, kteří působí na ÚMO v Plzni. Výsledky práce umožní náhled, jak vnímají pracovníci novelu zákona v kontextu legislativních změn a jaká jsou jejich doporučení, která by vedla k efektivitě práce s dětmi a jejich rodinami, jež novela zákona nebere v potaz. Intelektuální cíl je členěn do šesti výzkumných oblastí, které jsou pro přehlednost umístěny autorkou do přílohy č. 3 ve formě schéma. Ke každé oblasti je krátce uvedeno, co jimi chce autorka zjistit.

6.4 Výzkumný soubor

Pro výzkumný soubor je zvoleno sedm pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí z Úřadů městských obvodů v Plzni. Autorka práce měla v úmyslu uskutečnit 10 rozhovorů, s každým z pracovníků ÚMO (neboť v Plzni se nachází 10 ÚMO), avšak při hlubším poznání pracovišť toto nebylo možné uskutečnit. Při analýze sedmi respondentů, se výpovědi v podstatě shodovaly s předešlými, proto bylo výzkumné šetření pozastaveno na tomto množství. Také k tomu přispělo pozastavení výkonu OSPOD na dvou Úřadech městských obvodů v Plzni, kvůli nedostatečné kvalifikovanosti pracovníků, ti si musí kvalifikaci dodělat. Důvodem náhlého pozastavení je novelizace zákona o sociálních službách. Prozatím jsou veškeré jejich spisy předány na ÚMO 2 a 3, které budou na přechodnou dobu vyřizovat jejich agendu.

I přes použití metody sněhové koule, kterou popsal Miovský (2006), kdy se výzkumník snaží při dokončení jednoho rozhovoru získat kontakt na dalšího respondenta, bylo pro vytíženost pracovníků a pro stanovení kritérií značně komplikované nalézt příslušné respondenty. První z nich, byla autorkou získána díky dlouholeté známosti, následně dostala doporučení na další dva respondenty a byl jí doporučen pro další navázání kontaktu informační portál jednotlivých ÚMO na internetových stránkách, kde lze nalézt všechny pracovníky, jejich pracovní pozice a kontakty na ně. Pomocí toho mohla autorka práce lépe kontaktovat pracovníky a požádat o setkání za účelem rozhovorů pro předkládanou práci. Bylo stanoveno několik kritérií, podle kterých se autorka práce řídila a vybírala v tomto ohledu respondenty. Základním kritériem byla pozice na Úřadu městského obvodu v Plzni, které bylo zvoleno jako pracoviště pro účel této práce. Jedním z dalších důležitých kritérií byla doba působení na těchto pracovištích, aby respondenti mohli zhodnotit stávající situaci před novelou zákona o sociálně-právní ochraně dětí a nyní. K tomu byl také nutný zájem a vstřícnost respondentů k poskytnutí jejich názorů na problematiku. Rozhovor byl veden s pěti pracovníky OSPOD a se dvěma muži. Všichni respondenti splňovali veškerá stanovená kritéria. Pro přehlednost je vytvořena tabulka v příloze č. 1, která znázorňuje přehled respondentů, kde autorka práce uvádí věk, působnost na ÚMO

v Plzni a pozici pracovníků, neboť každý má na starosti svou agendu podle abecedního řazení, toto si určují na daném Úřadu městského obvodu sami.

6.5 Výzkumné metody

Výběr metody je nutné stanovit až po promyšlení cílů práce, výzkumného problému, definování otázek a výběru přístupu neboť si autor snáze uvědomí, jaká metoda je nejvhodnější při sběru informací. Výzkumník může pro svou práci použít několik metod ve formě pozorování, rozhovoru či pomocí dokumentů (Švaříček, Šed'ová, 2007). Každá z uvedených forem nabízí několik možností. Nejčastěji se aplikuje zúčastněné pozorování, hloubkový rozhovor či ohniskové skupiny. Vzhledem ke stanovení kvalitativní strategie, náznaku fenomenologického přístupu a s přihlédnutím na výzkumný problém této práce, je zvolena metoda **rozhovoru**. Existuje několik typů, jak získat informace pomocí rozhovoru, autorka práce si pro výzkumné šetření zvolila hloubkový rozhovor. Hloubkový rozhovor se však dále dělí na dva hlavní typy, po důmyslném promyšlení autorka práce zvolila polo strukturovaný rozhovor, také jinak rozhovor pomocí návodu, díky kterému jsou zachyceny výpovědi respondentů v přirozené podobě (Švaříček, Šed'ová, 2007). Dle autorky se tento typ rozhovoru jeví jako nejvhodnější pro výzkumné šetření, neboť se respondent drží otázek, které mu jsou kladeny, ale zároveň má možnost vyjádřit se ke všem důležitostem a mnohdy zabrousit do dalších oblastí, které výzkumnému šetření dají jinou rovinu. Jak je již výše zmíněno, autorka práce zakomponovala kostru otázek z rozhovoru na závěr předkládané práce, do přílohy č. 4.

6.5.1 Polo strukturovaný rozhovor

Správně vedený kvalitativní rozhovor je umění, neboť je nutné zaměřit se na mnoho aspektů. Člověk, který vede rozhovor, by měl být ve zkoumané problematice zblhý, chápatý, koncentrovaný a měl by dodržovat určitou disciplínu. Před každým interview by si měl výzkumník předem promyslet zásady, které bude dodržovat. Důležité je stanovení délky rozhovoru a podle toho je nutné brát v potaz kladení otázek.

Převážně je pozornost soustředěna na začátek a konec rozhovoru. Každá otázka má stanovenou určitou podobu, jak by měl výzkumník začít, jaké typy otázek by měl klást, v jakém pořadí a jakým způsobem otázky formulovat (Hendl, 2008).

Hlubkový rozhovor, též označovaný jako nestandardizované dotazování, je nejčastěji používaná metoda, která bývá zastoupena převážně jedním účastníkem výzkumného šetření a jedním badatelem, který klade otevřené otázky. Badatel je již rozhodnut, jaké členy sociální skupiny chce oslovit a jaké chce získat informace. Cílem je dosáhnout stejného jednání událostí, jimiž daná skupina disponuje (Švaříček, Šedřová, 2007). Badatel klade otevřené otázky, aby lépe pochopil pohled a zkušenosti respondentů, zachytil jejich výpovědi a slova, která jsou vyjádřena v přirozené podobě. Hlubkový rozhovor se dělí, jak je výše zmíněno, na dva typy, jedná se o polo strukturovaný a nestrukturovaný rozhovor. Rozdílem je, že polo strukturovaný má předem připravený seznam témat a otázek, podle kterých se řídí, avšak částečně se tazatel doptává, aby získal potřebné informace. Zatímco nestrukturovaný klade mnohdy jen jednu otázku a dále se dotazuje podle udaných výpovědí respondenta. Hlubkový rozhovor v sobě skrývá i složitější proces, nežli výběr typu metody a přepisu. Ač je volba pro výzkumné šetření stanovena formou rozhovoru, tazatel by měl být i pozorovatelem a odhalit neverbální sdělení, která mu pomohou pochopit zájem respondenta na danou problematiku. Zkušený tazatel by měl jít na rozhovor a znát teorii zkoumaného jevu, také by si měl uvědomit, že určitá fáze rozhovoru, přináší úskalí, která by se měla dodržovat (Švaříček, Šedřová, 2007). Vše, co je zde napsáno, se snažila autorka dodržovat a vnímala i jiné detaily, nežli samotné informace. Mnohdy se u respondentů objevily náhlé emoce u dotazovaných otázek, které taktéž napomohly autorce, doptat se na jiné informace a získat tak širší povědomí.

6.6 Vstup do terénu

Způsob kontaktování již autorka práce sdělila u kapitoly výzkumný soubor. Zpočátku pomohl autorce práce osobní vztah s jedním z respondentů, díky kterému se následně lépe vyvíjelo další kontaktování a umožnilo jí absolvovat praxi na jednom

z ÚMO. Po kontaktování a souhlasu respondentů s rozhovorem pro předkládanou práci, navrhla tazatelka pracovníkům OSPOD, aby si zvolili místo a čas k rozhovoru, neboť soukromí je základním pravidlem práce. Místo stanovené respondentem napomůže k lepším začátkům a navození atmosféry při dotazování (Švaříček, Šed'ová, 2007). Každý z respondentů si zvolil své pracoviště na Úřadu městského obvodu, kam za nimi autorka práce přišla. Před začátkem rozhovoru byl každý z respondentů blíže seznámen s cílem práce, dobou trvání rozhovoru a každý byl informován o následujícím průběhu. Vzhledem k vybrané metodě rozhovoru, je zvolen k zaznamenávání informací diktafon. Pro použití tohoto elektronického přístroje, je nutné před zahájením nahrávání získat respondentův souhlas. Tento souhlas je následně důležité zopakovat i při nahrávání (Švaříček, Šed'ová, 2007). Jelikož mnoho pracovníků zvolilo čas k nahrávání před pracovní dobou, byl rozhovor časově omezen na maximální dobu 30 minut, mnohdy i méně, ale k získání veškerých odpovědí na otázky to bylo dostačující. Následně autorka práce pokračuje v podkapitole etického přístupu při rozhovoru, avšak mezitím považuje za nutné uvést přístup, ze kterého vychází výzkumné šetření.

Výzkumné šetření, jež autorka práce provádí při vstupu do terénu, vychází z náznaku fenomenologického přístupu. Tento přístup je zvolen záměrně s přihlédnutím k dané práci, jelikož faktickým odborníkem na problematiku, kterou se zabývá autor jakékoli zaměřené práce, je respondent, neboť na jeho výpovědích stojí základ veškeré práce (Smith, 2009). S čímž nelze nesouhlasit. Jak je již výše uvedené, fenomenologické zkoumání vychází z lidské zkušenosti, ať již emocionální či vztahové. Postupuje se nejčastěji tak, že autor práce čili výzkumník vhodně zvolí výzkumnou metodu hloubkového rozhovoru, který implementuje na zvolené respondenty, ze kterých se snaží získat jejich zkušenosti. Veškerá práce však není při rozhovoru pouze na respondentech. Výzkumník musí umět naslouchat a pozorovat, jedině díky tomu dojde k empatickému spojení s respondentem. Následně se podobné vztahy nebo zkušenosti porovnávají s ostatními respondenty, hledají se stejné rysy. V závěru interpretace se vytvoří zpráva, která reflektuje výpovědi zkušeností. Účelem je opravdové proniknutí do problematiky a její pochopení, na které výzkumník již dokáže reagovat a na úkor získaných informací, se stanoví opatření, (Hendl, 2008).

6.6.1 Etický přístup při rozhovoru

Po seznámení respondenta se všemi náležitostmi a dotazu, zda si badatel při rozhovoru může dělat terénní poznámky, se přistoupilo k nahrávání pomocí diktafonu. Po souhlasu s nahráváním rozhovoru, byla tatáž otázka zopakována, aby byla zřejmá i v nahraném rozhovoru a s tím i ujištění respondentů, že veškeré materiály jsou použity pouze pro účely realizace předkládané práce a nikde nebude zveřejněné jejich jméno či jiné údaje, díky kterým by byli dohledatelní (Švaříček, Šedřová, 2007). Díky zkoumané problematice, týkající se jejich každodenní práce, byli pracovníci vstřícní a snažili se odpovídat na veškeré předem připravené otázky. Autorka práce se snažila být empatická a chápavá (Hendl, 2008). Snažila se udržovat oční kontakt a se zájmem se doptávala na nezodpovězené informace. Také z terénních poznámek a z pozorování zjistila věci navíc, které jsou patrné z emocí a jsou cenné pro výzkumné šetření. Při ukončení rozhovoru autorka práce všem poděkovala za jejich čas a ochotu podělit se o zkušenosti, neboť díky tomu mohla být předkládaná práce zrealizována.

6.7 Způsob vyhodnocování dat

Sběr informací, nebo jak je uváděno vstup do terénu, vychází z předloženého přístupu. Pro vyhodnocení získaných informací je autorkou práce zvolena kvalitativní výzkumná strategie s náznakem otevřeného kódování. Otevřené kódování se dělá již při seznámení s informacemi. Ačkoliv při sáhodlouhém přepisování výpovědí, má autor práce již v hlavě obsah jednotlivých textů, je přesto nutné postupovat od věty k větě a mnohdy od slova ke slovu. Každá informace, ať již slovo, věta nebo odstavec, v sobě ukrývá témata, v kterých je zakomponován určitý vztah k výzkumným otázkám, k aplikované literatuře, pojmům nebo vzniklým myšlenkám, které vyjdou na povrch až při podrobném pročitání textu. Je na každém autorovi, který se snaží utvořit akademickou práci, jak bude při otevřeném kódování postupovat (Hendl, 2008). Kódování je určitá operace, díky které jsou údaje rozebrány, následně se s nimi operuje a v poslední fázi jsou složeny jiným způsobem (Švaříček, Šedřová, 2007). Autorka této předkládané práce vytvořila všechny typy kódů ve formě slov, vět a mnohdy, aby nebyla zničena

podstata kódu, je vytvořen i odstavec s přiřazenými čísly a iniciály respondentů. Volba kódu není jednoduchou záležitostí, neboť se badatel musí ptát, o čem vybraná sekvence vypovídá. Jednotlivé kódy jsou shromážděné ve vytvořeném seznamu. Tyto kódy vzešly z otevřeného kódování, následně jsou mezi nimi hledány souvislosti, které jsou hierarchicky řazené a vzniklé pojmy jsou následně slučovány v kategorie, které v sobě mohou obsahovat více kódů. Aby kategorie byla vypovídající, je dobré zvolit k dané kategorii přídatné jméno, čímž získá vypovídající hodnotu o kódech, v ní přiřazených (Švaříček, Šed'ová, 2007). Přídatná jména lze odvodit od samotných kódů od respondentů, záleží na výzkumníkovi a na tom, jaké jsou zvolené výzkumné cíle práce. Proces charakterizace kategorie, se nazývá jinak dimenzionalizace. Následně je s kategoriemi a kódy manipulováno, nalézají se významy kódů a popisují se. Veškeré činitele jsou v neposlední řadě aplikovány do závěrečné zprávy (Hendl, 2008).

Uvedený proces autorka aplikovala na danou práci. Rozhovory byly přepsány bez jakýchkoliv úprav do dokumentů, kde byly hledány významové vztahy. Samotné kódy byly pro přehlednost barevně označeny a autorka hledala podobné zkušenosti respondentů či naopak odlišnosti na stanovenou otázku. Tyto vztahy vyústily v kategorie s kódy a k nim byly dopsány popisky. Následně je autorka práce interpretovala do závěrečné zprávy níže.

7 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ

Tato kapitola již pojednává o informacích získaných od respondentů, kteří se podělili o své zkušenosti a napomohli k naplnění předem stanovených cílů autorky práce. Získané informace jsou interpretovány a v další kapitole shrnuty ve výsledcích, které reflektují novelu zákona z pohledu pracovníků OSPOD. Realizované rozhovory autorka vyhodnotila s pomocí náznaku otevřeného kódování a přiřadila následně kódy a kategorie k výzkumným oblastem práce. Pro lepší přehlednost umístila autorka schéma s výzkumným cílem práce, s dílčími oblastmi a kategoriemi do přílohy č. 5.

7.1 Změny v pracovní činnosti OSPOD

Zkoumaná oblast je zvolena jako dílčí cíl, který se snaží zjistit, *jaké významné změny nastaly v činnosti pracovníků OSPOD*. Autorka práce poukazuje na zakomponované kategorie, které vznikly z náznaku otevřeného kódování a vztahují se k dané oblasti.

7.1.1 Nárůst komplikovaných rozvodů

Po novelizaci zákona se změnilo pro pracovníky OSPOD mnohé. Autorka práce kladla respondentům dotaz na zhodnocení situace dnes a dříve, na což bylo odpovídáno tak, že se práce OSPOD na ÚMO výrazně změnila, a to zejména v oblasti administrativy a činností k počtu klientů. Respondenti rozpačitě uváděli, že neví, zda změny novely zákona byly nejlepším řešením. Jedna z respondentů také uvedla, že *„sociální práce se na OSPOD výrazně změnila již od roku 2001 Nárůst spočíval a spočívá hlavně v komplikovaných rozvodech a případech, kdy rodiče nejsou schopni se na výchově po rozvodu domluvit*. Následně navazuje jiná respondentka, že dříve bylo všeho méně, méně rozvodů, méně stresu a s nadhledem říká, *„dříve se lidi mezi sebou lépe dokázali domluvit a nezatahovali do toho soudy“*. *„V současné době více než dříve mají otcové zájem o svěřeni dětí do střídavé péče či o rozšíření styku s dětmi“*. Toto autorka práce vnímá jako jediné pozitivum, že mají „otcové“ snahu a zájem podílet se na výchově dítěte, avšak předchází tomu neschopnost

domluvit se s matkou, tahanice o dítě, manipulace a nepříjemná stání u soudů, kdy sociální pracovník, jakožto opatrovník, musí být přítomen a mnohdy čelí nějakým ústním obviněním ze strany rodin. Tyto případy mnohdy trvají i několik let, kdy OSPOD má několik set stránkových spisů o jejich neschopnosti se domluvit, byť jen na maličkostech.

7.1.2 Rozvoj komunikačních technologií

Dle respondentů nastal za poslední dobu výrazný nárůst v komunikační technologii. *„Pro nás nastal výrazný nárůst administrativy a to díky rozvoji telekomunikačních technologií, protože z každého telefonátu je nutno vyhotovit úřední záznam. Také se rozmohla emailová komunikace s klientem, kdy na každý email je reagováno a zakládáno do spisu“*. Toto je samozřejmě nutné zaznamenat, neboť se nejen telefonicky, ale i prostřednictvím emailů řeší důležité věci, které vynahrazují osobní konzultaci. Je to však opravdu pracné, když se přihlédne, že pracovník má denně minimálně 10 – 15 telefonátů, několik emailů a ze všeho je nutné udělat záznam, i když se danému člověku pracovník nedovolá.

7.1.3 Přerůstající administrativní práce

Pracovníci jsou zejména administrativou znechuceni. Jeden respondent na toto emocionálně reagoval takto *„papírování je k vzteku, připadám si jako nějaký úředník, který musí sedět za stolem a pořád něco datlovat do počítače“*. S touto výpovědí se autorka práce shoduje, neboť si nemyslí, že by se z pracovníků OSPOD měli stát úředníci, nýbrž sociální pracovníci, kteří jsou v neustálém OSOBNÍM kontaktu s ohroženými dětmi a jejich rodinami. Na toto naráží i Thomson-Cooper (1993), který uvádí, že legalizace a byrokratizace procesu ochrany dětí je velkým problémem, ve vztahu problémových rodin se sociálními pracovníky. Měli by převážnou část své práce trávit v terénu s klienty, pomáhat jim a mít je pod dohledem. Na závěr je uveden dodatek, že *„dnes musí být vše zapsané, což se absolutně nedá stíhat, vše se musí vyhodnocovat a shánět potřebné*

informace“. U každé práce je nutná administrativa, je však na OSPOD nutná tak mnoho, nejsou zde potřebnější věci k řešení?

7.1.4 Rozšíření činností OSPOD

Po novelizaci zákona, dle respondentů, zůstala jejich náplň práce stejná, samozřejmě s určitými změnami. Do agendy sociálně-právní ochrany dětí se dá zahrnout široká škála činností. Novela zákona tyto činnosti rozšířila a ustanovila pracovníkům je vykonávat, byť před novelou zákona se, dle výpovědí respondentů, taktéž praktikovaly, ale ne v takovéto podobě. Novela zákona přinesla povinnost náročně vyhodnocovat situaci dítěte a sestavovat individuální plány, pořádat případové konference a řídit se standardy kvality. I když novela zákona vstoupila v platnost již ke dni 1. 1. 2013, finální podobu formulářů získali pracovníci až rok poté. K otázce kladené respondentům, jak tyto změny vnímají, je zodpovězeno u všech podobně *„Vnímám změny více negativně, protože stále více času nám zabírá školení, kde nám z ministerstva stejně nebyli schopni vše sdělit a vysvětlit, co a jak máme dělat, co vlastně po nás chtějí. Také máme mnohem více administrativy a méně času na klienty“*. Metody sociální práce mají sloužit jako opatření při práci s klienty, avšak zatím přidělávají pracovníkům OSPOD hodně práce a omezují je. Autorka práce považuje individuální plány a případové konference v neziskových organizacích za nezbytné. Otázka však nastává, zda se ukotvené činnosti hodí na OSPOD při té spoustě klientů. Standardy kvality mají být zpracovány do 31. 12. 2014 a od zmíněného data se jimi musí pracovníci řídit. Ti doufají, že standardy nebudou zpracovány jako tzv. „česká lidová tvořivost“, čehož se pracovníci obávají.

7.2 Podpůrné nástroje sociální práce

Vyhodnocení situace dítěte a následná tvorba individuálního plánu ochranu dítěte jsou zatěžující změny, které novela zákona přinesla pro pracovníky. Jelikož se k nim pracovníci OSPOD velice často vyjadřovali, je jim věnována tato dílčí oblast. Autorka práce se snaží *zjistit v této oblasti, zda přínos metod sociální práce poslouží k efektivitě*

při práci s ohroženými dětmi a jejich rodinami a zda na nastalé změny byli respondenti řádně připraveni.

7.2.1 Postoje k vyhodnocení situace dítěte a IPOD

Dle respondentů, časová náročnost nezasáhla pouze pracovníky, ale také rodiče. Celkový pohled na věc je v této záležitosti rozporuplný, někteří vnímají změny kladně, i když s výhrady náročnosti *„můj postoj je k těmto metodám kladný, protože si myslím, že vyhodnocení rodiny je vždy přínosem, stejně tak i individuální plán. Nemyslím si však, že by měly být stanovené termíny, jelikož toto není možné stíhat a také je mým názorem, že je důležité vyhodnocovat u akutních případů než u všech ohrožených“*. Následně i několik respondentů přiznává, že u některých případů je zbytečné vyhodnocovat situaci. U kurátora pro děti a mládež musí být, dle zákona, zajištěno vyhodnocení prakticky u všech jedinců, i v případech, kdy se jedná o jednorázový problém. Jako příklad, je uváděno *„když se stane krádež u nezletilého a kurátor musí zajistit pohovor, napomene nezletilého. Poté je třeba vše v pořádku ale vyhodnocení situace je nutné i v tomto případě zajistit“*. To je i dle autorky práce zbytečné. Někteří respondenti zauímají negativní postoj k metodám sociální práce *„v současném objemu práce to je naprosto k ničemu, vnímám to jako nepříjemnou zátěž naší práce, nejraději bych vše zrušil“*. Uvedené názory nejsou pouze stěžováním si pracovníků, nýbrž opravdu tyto nastalé změny, ovlivňují pracovníky samotné. Doporučení a metodiky, kdy se má dělat vyhodnocení situace a IPOD, je opravdu hezká teorie, jak uvedl jeden z respondentů, není to však možné, neboť v daný okamžik na něj pracovník většinou nemá čas. Alespoň dle výpovědi jedné respondentky, která uvedla, *„neznám člověka, který to dělal v akutní situaci, ale většinou to pracovníci dodělávají zpětně, aby učinili liteře zákona zadost. Myšlenka to není špatná, ale tak pro neziskové organizace, které dělají terénní práci s klientem. Pro OSPOD se mi to jeví jako nešťastné“*. Na postojích se většinou všichni respondenti shodovali, neboť je pro ně prvotně důležité zajistit při akutních situacích dítě. V první řadě musí pracovník OSPOD jednat, zajistit dítě a ne si sednout a vyhodnocovat potřeby dítěte. Jak každý z respondentů uvedl, vyhodnocování jim probíhá v hlavě od počátku případu, následně pracovník zvažuje varianty, jak

situaci řešit a nemusí to mít na papíře. Většinou spíše každý z pracovníků potřebuje konzultovat svízelnou situaci s ostatními a až následně jednat. Jedna z respondentek uvádí, že „*v daný okamžik je pro pracovníky potřebnější supervize k případu, než vyhodnocování potřeb dítěte, které jsou pro odborníky již vesměs jasné, pak to ztrácí smysl*“. Jak uvedl Antonín Plachý (2011) v časopisu Sociální práce, nelíbí se mu, že pracovníci vykonávají proces individuálního plánování jako formální záležitost z důvodu, aby liteře zákona a inspekci učinili za dost. Neboť tímto přístupem se sociální pracovníci vzdávají pomáhat klientům v nepříznivé situaci. Také uvedl, že mnohdy se sociální pracovníci vymlouvají na svůj nedostatek času, na malý zájem klienta účastnit se tohoto procesu. Antonín Plachý (2011) k tomu věcně poznamenal, že možná je chyba na straně sociálních pracovníků, kteří neumějí správně oslovit klienta a neumějí být kreativní. Možná klient vycítí formálnost ze strany pracovníka. Ač jsou tyto úvahy směřovány k sociálním službám, měli by se nad těmito úvahami zamyslet i pracovníci OSPOD, zda se toto netýká mnohdy i jich samých.

7.2.2 Přínos vyhodnocení situace dítěte

Pozitivum v podrobném popisu jednotlivých případů vidí autorka práce v tom, že pokud spis postoupí na jiný ÚMO, tak se díky podrobnému vyhodnocení nový pracovník seznámí blíže s problematikou klienta, kdy je pro něj jednodušší prostudovat vyhodnocení situace, nežli celý spis který je mnohdy obsáhlý. Dále je nový pracovník obeznámen s telefonními kontakty na klíčové osoby, na spolupracující organizace a jiné odborníky, kteří pracují či pracovali s rodinou. I když jak věcně uvádí respondentka „*na to by stačil i přehledný list*“. Z uvedených výpovědí, jež autorka práce uvedla, vyplývá, že stěžejní je především samotná práce s rodinou a ne papírování. Také to končí po novele zákona tak, že se s rodinou pracuje a papírování se dodělává dodatečně, protože samotná práce v terénu je dle respondentů důležitější, než vyšperkovaný spis.

7.2.3 Časová náročnost vyhodnocení situace dítěte a IPOD

Polovina respondentů uvedla, že si kvůli časové náročnosti zpracování písemných materiálů musí práci nosit domů a dělat papírování o víkendech, což

obtěžuje je samotné ale také jejich blízké. Vyhodnocení totiž zabere až několik hodin času. Pro přehlednost, je uveden postup jedné z respondentů. „S každým rodičem udělám pohovor čili 2 hodiny, dále je nutné vyžádání si zprávy, šetření v rodině, studium materiálů, zadání do vyhodnocovacího formuláře, samotné vyhodnocení a sestavení individuálního plánu ochrany dítěte, pozvání rodičů k seznámení a samotné podepsání, také je důležitý počet dětí v rodině. Dle problematiky rodiny, vyhodnocení zabere 8-10 hodin či mnohdy i více“. Samozřejmě je vše myšleno pouze na jedno nezletilé dítě a jeho rodinu.

7.2.4 Zájem jako základ individuálního plánu ochrany dítěte

Samotné vyhodnocení situace dítěte a individuálního plánu ochrany dítěte není stěžejní, dle názorů respondentů, tím je pouze motivace, snaha, zájem klienta a jeho schopnosti. Vyhodnocení a IPOD jsou brány pracovníky pouze jako podpůrné nástroje. Mnohdy rodiče stejně cíle nedodržují, situace se nelepší, ani nehorší a není způsob jak je rodiče donutit dodržovat a sankcionovat za nedodržování individuálního plánu. Pokud se na toto pracovníci ohlížejí zpětně, je jejich práce dokonce po několika dnech naprosto zbytečná. Ač se pracovníci snaží sebevíce, pokud nemá klient zájem na zlepšení situace, nelze s tím bohužel nic udělat. Jak použila jedna z respondentek heslo „medvěd se nažral a koza zůstala celá“. Pozitivum v tomto ohledu je, že před sestavením individuálního plánu ochrany dítěte, je s rodinou více hovořeno, takže před soupisem cílů rodiče často vědí, co je jim ze strany OSPOD doporučováno, OSPOD zase ví, jaké požadavky mají rodiče. Následná spolupráce závisí již na zájmu, zejména ze strany rodičů. Autorka práce se ještě před zvolení předkládané práce často zabývala individuálním plánem ochrany dítěte v neziskových organizacích, proto jí zajímalo, zda pracovníci používají také metodu SMART a jak stanovují cíle s klienty. Velice autorku práce překvapilo, že o metodě SMART se zmínili na kladenou otázku pouze tři respondenti. Z čehož se jí následně dostala od jedné z nich zpětná vazba, že spousta kolegů o ní nemá povědomí a že používána není, vše se stanovuje instinktivně. Většinou pracovníci OSPOD zadávají lehké body a postupně přidávají náročnější. Dle výpovědi respondentky, která má na starosti dohledy, u ní zatím vše funguje a cíle jsou klienty

dodržovány. Pokud se nejedná o rizikového klienta (klient, který užívá drogy nebo je jinak závislý), tak pracovnice OSPOD nechávají klienty stanovovat cíle sami.

7.2.5 Nedostatečná informovanost

Pro pracovníky IPOD není novinkou, velice dobře ho znají z neziskových organizací, ovšem může se stát, že někteří pracovníci se nesetkali se zmíněnými metodami sociální práce. Proto si kladla autorka práce navazující otázku, zda byli pracovníci OSPOD na změny týkající se novely zákona a na metody sociální práce pro OSPOD příslušně proškoleni. Neboť autorka získala dojem, že donedávna nikdo přesně nevěděl, jak má písemně postupovat. Tento dojem posílil také díky účasti na jedné odborné konferenci, která byla určena pro OSPOD, sociální pracovníky z neziskových organizací a jiné odborníky včetně právníků z veřejného ochránce. Právě ti kritizovali formu individuálních plánů i nedostatečnou informovanost o dítěti a rodině. Je možné, že právě proto při náhledu do nynějšího vyhodnocení situace dítěte a rodiny, již nikdo nemůže pochybovat o nedostatečných informacích o dítěti či o rodině. Na dotazovanou otázku respondenti odpovídali individuálně. Někteří byli školeni opakovaně a ve velkém předstihu, někteří nikoli a dostali kupříkladu instrukce od kolegů. Vesměs však školení, dle výpovědí, dopadly u všech stejně. Následně autorka práce předkládá doslovnou interpretaci „*nikdo ze školicích nebyl schopen vždy jasně vše sdělit a proškolit*“, „*absolvoval jsem jeden krátký seminář, který nerefletoval realitu naší praxe, vycházel z podmínek a praxe v neziskovkách. Tam mají přibližně 1/10 klientů co máme my*“. Autorka práce nevychází pouze z těchto dvou interpretací, nýbrž ze všech výpovědí respondentů. Většinu školení vedly neziskové organizace jako „Latus“ nebo mezinárodní organizace LUMOS. Tyto školení absolvovaly pouze dvě respondentky. Ostatní slyšeli důležité informace již v interpretaci jejich kolegů, od vedení, někteří měli štěstí jako jedna z respondentek, „*já osobně jsem byla proškolená až v rámci vyhodnocení, kde jsem měla „pomocníci“ z ministerstva, která mi byla při ruce, v rámci vyhodnocení v ústavní výchově. Tímto nás prošlo však málo*“. Ač někteří pracovníci dle výpovědí prošli jedním školením, autorka práce toto vnímá za nedostačující. Výstup ze školení záleží stejně na pracovnících samých, jak vyhodnotí situaci a jak si svou práci

obhájí před případnou kontrolou, tedy před nadřízeným orgánem Magistrátem města Plzně. Školení nebylo poskytnuto, dle autorky práce celistvě, neboť někteří respondenti uvedli, že byli proškoleni pouze na vyhodnocení situace dítěte, někteří zase na individuální plány. Aby získali pracovníci povědomí o veškerých změnách, měli si snad respondenti následně udělat sezení proškolit se poté mezi sebou navzájem?

7.3 Dopady

Tato oblast v sobě zahrnuje sdělení respondentů, jaké jsou dopady novely zákona na ně samotné a na jejich pracovní náplň. Opět, jako oblast předešlá, v sobě skrývá i jiné kategorie, které se však vztahovaly k oblasti jako takové. Jedná se o objemný nárůst povinností pro pracovníky OSPOD a jejich plnění, ke kterým však dochází mimo pracovní dobu, také díky nesmyslně stanoveným lhůtám. To pro pracovníky obnáší stresovou zátěž, kterou nemohou ventilovat. Je zde zmíněná také náročná práce s jedním klientem po novele zákona, kdy bývá někdy obtížné skloubení časových podmínek pracovníků a pracujících rodičů. Daná oblast se snaží *zjistit, jaké dopady má novela zákona na pracovní činnost pracovníků OSPOD a na ně samotné.*

7.3.1 Objemný nárůst povinností pro pracovníky OSPOD

Všichni respondenti uvedli, že ač jim novela zákona přinesla mnoho změn, jejich pozornost ke klientovi se nezměnila, neboť je pro ně neustále předním hlediskem zájem dítěte. Respondenti uvádí, že omezení se týkají administrativní stránky. Následně k tomu každý dodává, že práce s klientem se změnila pouze v ohledu ukotvených metod sociální práce, díky plánování práce s rodinou, vyhodnocování situace dítěte a rodiny a pořádání případových konferencí. To se však dle výpovědí, dělalo i před novelou zákona, jen se vše nezapisovalo dopodrobna. Nejvíce nezvladatelná je zde časová lhůta, která je jeden měsíc od vypracování a je nutné ji dodržovat dle zákona. Všichni respondenti však uvádí s upřímností, že plány v termínu sestavují neúplné a pak se postupně doplňují. Což však dle autorky práce ztrácí smysl. Práce s ohroženým dítětem a jeho rodinou je nyní opravdu náročná, kdyby respondenti toto dělali ve stanovenou

časovou lhůtu u všech ohrožených dětí a jejich rodin, nezbyval by čas na ostatní věci či případy včetně šetření a konzultací s rodinami. Mnohem více času by pracovníci trávili v kancelářích nad administrativou, než nad prací v terénu, což samozřejmě každý z pracovníků odmítá. Pokud jsou pracovníci (a autorka práce by se jim nedivila), kteří odmítají tahání práce domů, lze říci, že pracovníkům OSPOD novela zákona ubrala čas v terénu jako například kontroly v rodinách, pohovory s dětmi a jiné činnosti. Tento názor autorka práce prezentuje na základě tří výpovědí respondentů, není to pouze její subjektivní názor. Po přihlédnutí ke všem řečeným činnostem, povinnostem a lhůtám, musí být pracovníci v kontaktu s některými klienty denně alespoň po telefonu či e-mailu. Dá-li se vše dohromady do osmi pracovních hodin, zajímalo by autorku, jak se dá vše stihnout v pracovní době.

7.3.2 Neadekvátní pracovní doba a nesmyslně stanovené lhůty

Respondenti uvádí, že se celková spolupráce změnila v tom, že OSPOD rodiny nyní více „obtěžuje“. Pro pracovníka je výhodnější, když pohovor nad vyhodnocením i za jiným účelem probíhá v kanceláři a získané informace jsou zadávané do počítače. Když se totiž vyhodnocuje přímo v rodině, pracovník musí data zapisovat ručně a následně přepisovat do počítače. Což je zbytečná a zdlouhavá práce navíc. Problém velice často nastává u pracujících rodičů, kdy si musí často brát v práci volno. Pro pracovníka OSPOD nastává problém časový, kdy je s klientem možné jednat odpoledne pouze v pondělí a ve středu, což je za současné situace málo, zvláště pokud je potřeba provádět odpoledne u pracujících rodičů šetření, tak i jednání v kanceláři. Pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí se blíží úřednické práci a díky jejich vykonávané činnosti na Úřadech městských obvodů, je jim pracovní doba dána provozem úřadu, mnozí z nich si díky objemu práce a množství spisů, musí brát práci domů nebo vycházet na šetření po pracovní době, což je samozřejmě, že se pracovníkům nelíbí. Jak uvádí jedna z respondentek, „*velice často se nejen mě osobně, ale i kolegům stává, že se vykazují hodiny dle zákoníku, ale ve skutečnosti je odpracováno hodin více, tak aby byla vykonána práce, která je nutná, termínovaná*“. Přitom každý má přiděleno, dle respondentů několik desítek mnohdy několik set spisů. Doplnují však, že se jedná jak o

spisy aktivní, tak o spisy neaktivní, ve kterých se během roku nic neudálo. Za rok má přibližně 120 aktivních spisů, kdy každý je jinak náročný a každému je nutno věnovat jinou pozornost. Při představě množství klientů si člověk říká, zda je možné věnovat všem klientům potřebnou pozornost a řádně plnit veškeré povinnosti. Množství klientů je tedy jedna věc, druhou věcí jsou lhůty, které jsou dle výpovědí opravdu nestíhatelné, právě to nutí pracovníky brát si práci domů nebo zůstat v práci déle ale jinak to zřejmě nejde při všech konzultacích, šetření, stání u soudů a administrativě.

7.3.3 Stresová zátěž

Všichni respondenti uvedli časovou vytíženost, která způsobuje stresovou zátěž pro pracovníky, zejména psychickou. Díky tomuto přetížení nezvládají pracovníci OSPOD zákonem uložené povinnosti z důvodu nedostatečného počtu zaměstnanců a nesmyslně stanovených lhůt. Právě veškeré již řečené důvody zamezují kvalitní sociální práci s klienty. Proto je nutné tuto problematiku co nejdříve řešit. Může to v blízké budoucnosti při tomto množství práce a při denním kontaktu s nepříjemnými případy vést k vyhoření pracovníků OSPOD. Do budoucna to může znamenat existenciální problém díky nenaplnění potřeb, nýbrž ne klientů, ale pracovníků OSPOD.

7.4 Postoje

Tato dílčí oblast je považována za významnou, také pro korespondenci s tématem dané práce. Jsou zde uvedeny pozitivní i negativní postoje pracovníků, a je podán významný náhled na změny, zejména na již zmíněné metody sociální práce. Cílem je zjistit postoje pracovníků k novele zákona. Při této příležitosti se autorka práce snaží odhalit, co pracovníkům novela dala a co vzala, aby mohla být zřetelnější vidina změny.

7.4.1 Navýšení pracovníků OSPOD povede ke kvalitnější práci s rodinou

Autorka práce šla do této problematiky s určitou vizí výsledků, veškeré zrealizované rozhovory, jí uvedly v mýlku. Převážná část respondentů vnímá novelu

zákona negativně s ohledem na jejich práci na Úřadech městských obvodů v Plzni. Některé nově ukotvené změny vnímají respondenti pozitivně, ale je potřeba ještě mnoho věcí domyslet, aby tyto změny mohly v praxi fungovat. Jedna z respondentek vnímá novelu takto *„novela zákona přinesla jak pozitiva, tak i negativa. K tomu, aby mohla splnit svůj účel, je potřeba navýšení pracovníků, zavedení elektronické evidence centrálně propojené a mnohé další změny, které novela zákona nebrala v potaz“*. S touto výpovědí nelze nesouhlasit. Opravdu by každý Úřad městského obvodu měl mít díky nově stanovené práci více zaměstnanců. Počtem pracovníků a náročností terénu se zabývalo MPSV již v loňském roce a vznikl projekt na navýšení pracovníků na překlenovací dobu, než začne platit zákon o sociálních pracovnících, který bude určovat jejich počet. Je šance, že kapacita pracovníků se opravdu navýší, pokud si o to příslušný ÚMO požádá. Poté už jen záleží na kvalifikaci daného pracovníka a na příslušných prostorách obvodu, neboť s tímto problémem se pracovníci také potýkají. Od navýšení kapacity pracovníků, si respondenti slibují, *„že by díky rozdělení práce, mohli mít více času na práci s klienty“*. Což je zásadní věcí pro kvalitní práci s ohroženým dětmi a jejich rodinami, aby pracovníci nebyli vytížení a měli čas věnovat se klientům podle příslušných potřeb.

7.4.2 Aplikace činností a metod z neziskových organizací na OSPOD

Jeden z respondentů uvedl radikální postoj vůči novele zákona: *„myslím si, že novela zákona je hezká teorie, každopádně to vypadá pěkně, ale museli to asi v 40 % paragrafů vymýšlet lidé, kteří nevěděli, co to bude v praxi znamenat. Myslím si, že v těchto 40 % se jedná o „hezké nápady neziskovek“, které se snaží tlačit svůj styl práce na OSPOD, kam to ale nepatří, nejde to zrealizovat, zejména z důvodů velkého objemu práce“*. Tato výpověď je zaměřena převážně na metody sociální práce, které novela zákona přinesla. Jedná se o vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny, individuální plány ochrany dítěte. Tyto „hezké nápady“ opravdu pracovníky ovlivnily v jejich denních činnostech. Aplikace metod sociální práce v neziskových organizacích je značně rozdílná, neboť podle výpovědí si neziskové organizace své klienty vybírají sami, jejich práce je časově omezena a při naplnění kapacity mohou klienta odmítnout.

Na OSPOD toto opravdu nelze aplikovat, ačkoliv k tomu již došlo. Kapacita klientů na OSPOD se oproti neziskovým organizacím pohybuje několikanásobek výše.

7.4.3 Nesouhlas s instrukcí spisové dokumentace

Podle výpovědí respondentů ve spisu podstatné věci vždy byly. Jak jeden z respondentů velice věcně poznamenal, novela zákona a celkově práce s ohroženými dětmi, je ještě „*běh na dlouhou trať*“, který pracovníci musí absolvovat, aby doběhli do cíle podle svých představ. Poté se bude moci hovořit o funkčním systému ochrany práv dětí. Autorka práce vnímá jako potřebné, aby lidé, kteří vymýšlí zákony a směrnice, kterými se následně musí pracovníci řídit, spolupracovali právě s nimi, s odborníky na danou problematiku. Dokonce i akademické práce mohou odhalit negativa při práci s ohroženými dětmi a poznatky, které by přispěly k zefektivnění práce s klienty. Následně se k této oblasti jedna z respondentek vyjádřila „*jako velice problematické vidím zrušení povinnosti lékařů hlásit úrazy dětí. Také zásadně nesouhlasím s instrukcí k vedení spisové dokumentace jako vyřazování spisů z evidence a opakované zakládání nových. Dosud byl veden od založení do zletilosti pouze jeden spis, který se stěhoval společně s dítětem. Nyní tomu tak nebude, získání informací o rodinné historii bude ztíženo, v případě častého stěhování rodiny nebude možno sociální práci vykonávat kvalitně, budou chybět informace, co se v rodině již dělalo, co bylo úspěšné, co nikoliv*“. Pokud se vždy takovými „skvělými“ nápady budou zabírat neustále nějaké instrukce, směrnice, novely, které budou vymýšlet novoty, ve finální podobě to bude v praxi znamenat krok zpět v poskytování kvalitní sociální práce, což je kontraproduktivní.

7.4.4 Komplikace při posouzení ohroženého dítěte

Novela zákona vzala pracovníkům OSPOD čas, který mohli například věnovat práci v terénu s klientem. Ovšem, dle výpovědí respondentů, převažují věci, které novela zákona pracovníkům dala. Nedá se říci, že by dané věci byly pozitivní, neboť jim přinesla mnoho stresu, nervů, hodně administrativy a celkově velký objem práce, dokonce zde padl i výraz znechucení. Jedna pozitivní věc zde byla uvedena, a to že pracovníci dostali větší možnost k vlastní kreativitě, ale zároveň i k větší zodpovědnosti

za to, zda a jak vyhodnotí situaci dítěte. „*Co jeden může považovat za dítě ohrožené, jiný vyhodnotí opačně, problém pak nastává při metodických kontrolách, jak s tímto naloží, toť otázka*“. Jak již autorka práce zmínila i v teorii, je komplikované vyhodnocovat, zda je dítě ohrožené či nikoli, neboť má každý jiný pohled na věc. Je proto dobré dle autorky práce, aby vyhodnocování situace dítěte dělalo více lidí. Samozřejmě s pomocí různých metodik a dokumentů, které byly pracovníkům poskytnuty jako podpůrné nástroje k snazšímu vyhodnocení.

7.5 Sanace rodiny

Tato oblast se zabývá změnami v postupu pracovníků OSPOD při práci s ohroženým dítětem a jeho rodinou. Novela zákona je cíleně koncipována na vytvoření sjednoceného pracovního postupu OSPOD a je vedena ke všeobecnému snížení počtu dětí v ústavní výchově. Dílčím cílem je *zjistit, zda díky novele zákona, která klade důraz na prevenci, nedochází k tak častému umístění dětí mimo jejich biologickou rodinu*. Následně se tohoto cíle snaží autorka práce dosáhnout díky výpovědím respondentů.

7.5.1 Nové postupy práce s dítětem a jeho rodinou

Zákon ukládá pracovníkům OSPOD více s rodinou pracovat a podporovat je, větší důraz je kladen na prevenci právě díky metodám sociální práce. Autorku v této souvislosti zajímalo, zda díky prevenci a celkově díky novele zákona SPOD, nedochází k tak častému umístění dětí mimo jejich přirozené prostředí. Dle výpovědi jedné respondentky „*poslední dobou je trend snižování dětí v ústavní péči, větší důraz je kladen na práci s rodinou, aby k odebrání nedošlo. Takže děti v rodinách zůstávají, i když je rodina problémová a s rodinou se pracuje díky sanaci rodiny. Dříve se děti umístily mimo rodinu a rodina měla čas na změnu, děti se vrátily, až když bylo rodinné prostředí „vzdravěno“*. Sanaci rodiny vnímá autorka práce pozitivně, neboť nelze odebírat děti kvůli sociálním důvodům či občasným potížím rodičů, to by totiž v ústavní péči skončilo mnoho dětí. Aby k tomuto nedocházelo, je nutné věnovat se problematice sociálního bydlení či jiným formám pomoci rodině. Jak uvádí ve standardech péče o

ohrožené děti a jejich rodiny veřejný ochránce práv „Stát, v souvislosti se sociální situací, naprosto selhává v plnění pozitivních závazků plynoucích z článku 8 Úmluvy o ochraně lidských práva a základních svobod“¹² (Veřejný ochránce práv, s. 3). Právě tento článek zaručuje jedincům právo na respektování rodinného života. Tyto poznatky novela zákona bere v potaz. OSPOD je při neustálých potížích v rodině povinen stanovit dohled nad výchovou nezletilých dětí, kdy se snaží pomáhat rodinám ze všech možných sil, snaží se sanovat rodinu veškerými metodami a prostředky sociální práce a až v krajních mezích je nařízena ústavní výchova. Při této interpretaci nastává otázka, kde je ta krajní mez a zda děti nezůstávají i v nevyhovujících podmínkách, v nefunkčních rodinách i při podezření ze závažného zanedbávání či z týrání? Na tuto otázku právě tatáž respondentka odpovídá, že tak může být, ale pokud se jedná o dítě rodinou ohrožené na životě a zdraví, určitě v rodině nezůstává. I druhá respondentka se s tímto ztotožňuje a dodává pro autorku práce nečekanou odpověď „*Ano, jinak to nelze, samy se s tímto setkáváme, kdy nemůžeme děti „jen tak,, umisťovat, i když víme, že v rodině nebudou mít vše potřebné zajištěné, musíme „přivřít oko“ a doufat, že se nic nepokazí a rodiče budou dodržovat IPOD, což ne vždy se podaří, děti zůstávají sice v rodinách, my máme mnohem více stresu, kdy máme obavy o tyto děti, aby měli kolikrát co jíst a podobně, ale musíme rodinu „držet“ aby nebyly děti umisťovány, i když víme, že to nikam nepovede a nic se nezlepší“*. Zde nastává nesmírná zodpovědnost a tíha na pracovníky OSPOD ze strany legislativy, kdy musí dodržovat postupy práce. Avšak když se stane během sanace rodiny nějaké neštěstí v důsledku zanedbání péče o dítě ze strany rodičů, odpovědnost zůstane na pracovníkovi OSPOD. Bude mu pak kladena otázka, proč dítě nebylo umístěno do ZDVOP – zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, než bude rodina vyzdravena? Odpovědí je, že kvůli nátlaku ze strany zákona, protože je nutné pracovat s rodinou a neumisťovat děti do zařízení, pouze v krajních mezích. Pracovníci OSPOD řeší dilema, kde na jedné straně je zákon a jím stanovené kritéria a na té druhé individuální posouzení a zodpovědnost za danou situaci.

¹² Sdělení FMZV č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práva a základních svobod.

7.6 Doporučení

Při veškerých výpovědích respondentů, zajímalo autorku práce již poslední zmíněná oblast. Jelikož se respondenti vyjadřovali k novele zákona převážně negativně, je dobré zjistit, *jaké nezbytné změny pracovníkům OSPOD chybí či jaké nápady mají, které by vedly k zefektivnění jejich práce a které novela zákona nebere v potaz*. Této oblasti se následně zabývají poslední výpovědi respondentů.

7.6.1 Důležitost terénní práce a osobního kontaktu s klientem

Výpovědi respondentů nebyly příliš optimistické. Respondenti reflektovali možné náměty k zefektivnění práce s ohroženými dětmi a jejich rodinami. Neboť aby bylo reálné aplikovat a správně pracovat s rodinou, jsou nutná ještě některá opatření či doporučení. Velkým problémem je pro všechny respondenty nedostatek zaměstnanců. Je nezbytné, aby co nejdříve došlo k striktnímu zvýšení počtu zaměstnanců OSPOD. Při tomto objemu práce, které jsou na pracovníky kladeny, nelze v pracovní době, při množství klientů a stanovených lhůtách jednat dle potřeb pracovníků, což je značný problém. Legislativa by měla mít zájem, aby se z pracovníků OSPOD, neboli ze sociálních pracovníků nestali úředníci, sedící za stolem, zahrnuti administrativou. Měl by být kladen důraz na terénní a osobní práci s klienty. Následující výpověď jedné z respondentek na to navazuje *„kdybych měla pouze 10 rodin a ne 40, tak bych měla čas ke každé minimálně jedenkrát týdně zajít a vše by bylo v pořádku, vše by fungovalo. U lidí, na které mám čas alespoň po telefonickém hovoru jedenkrát za týden, vše funguje, jakmile se „neukáží“ nebo neozvu déle než 14 dní, tak začínají polevovat a „zlobit“*. To je zdárný důkaz, že pracovníci by měli mít čas zejména na terénní práci.

7.6.2 Kvalitnější propojenost sítě organizací ve spolupráci s OSPOD

Následně padlo také doporučení *„vytvoření sítě spolupracujících organizací s OSPOD, aby nedocházelo k dlouhým objednacím lhůtám u psychologů, psychiatrů, rodinných terapeutů, kdy nyní se na vyšetření čeká i 3 měsíce“*. Což je při řešení případu problematické.

7.6.3 Vyřazování spisů

Možné zefektivnění, které by pracovníkům vypomohlo a zjednodušilo jejich práci, je například vytvoření jednotného elektronického programu pro vedení spisů, Systém včasné intervence. Také nejsou pracovníci spokojeni se změnou instrukcí, pracovníci kladou za vhodné, aby spis neaktivní nebyl vyřazován z evidence úplně, ale byl uložen do příruční spisovny jako spis neaktivní s možností oživení spisu. Právě k tomu se blíže vyjadřuje jedna z respondentek *„vzhledem k tomu, že zákonodárci si umí „udělat zadní vrátka“, tak nám ubrali takzvané aktivní spisy, čímž zamezili potřebu navyšování pracovníků. Práce je však stále více, jen to vypadá, že je jí méně. Dříve jsme měli spisy aktivní, například u rozvodových kauz, tam se spis po rozvodu a úpravě výchovy a výživy založil do šanonu a zůstával jako pasivní, počítal se však na pracovníka, nyní musíme po pravomocném skončení například jednání o výchově a výživě popřípadě rozvodu spis archivovat, čímž jej „zrušíme“ a tím pádem je méně spisů na pracovníky. Často se však stává, že spis po několika letech potřebujeme, jelikož jeden z rodičů žádá zvýšení výživného nebo změnu výchovného prostředí, kdy jsme dříve vzali spis ze skříně ze šanonu a nyní budeme muset zakládat nový, jelikož z archivu jej špatně dostaneme, prostě opět nesmysl“*. Veškeré problémy týkající se spisové dokumentace, jsou pro pracovníky OSPOD k vzteku. Neustále se řeší vyřazení spisů, ale také jeho posouzení, který spis zařadit do evidence OM a který ne. Pracovníci uznávají, že bylo jednodušší ke všem písemným materiálům zakládat spis. Nyní, když je vyřazen a po delší době je nutné ho opět obnovit, není to možné. Nikdo se nedohledá, co se dříve v rodině dělo. Což ztrácí efekt a vyhazuje se tím i mnohdy několik let práce, která by do budoucna ještě mohla napomoci. Jedna respondentka uvádí, *„občas to na mě působí, že některým institucím vadí, že o rodinách máme tolik informací, tak to prostě mají potřebu zničit. Zničit, to co funguje“*. To lze také vztáhnout na dávkový systém, který se budoval obtížně a s velkými problémy, aby poté mohl být následně předán z měst na Úřad práce, a dále byl likvidován „S kartami“. Nyní se došlo k závěru, že to zřejmě vše byl unáhlený krok a vše se vrátí do „starých kolejí“, čili se došlo k závěru, že to měli nechat na městech.

7.6.4 Obtížně proveditelná doporučení

Pracovníci považují za možné zefektivnění práce, hustější síť pěstounů na přechodnou dobu a jejich větší kontrolu, čemuž je komplikované dostat. V protipólu jedna z respondentek uvedla ponechání ústavní výchovy s lepším zajištěním finanční stránky. Oba tyto nápady na efektivitu práce OSPOD jsou na místě, ovšem realizace těchto problémů jsou obtížně proveditelná.

7.6.5 Nutné supervize

Poslední uvedené zefektivnění práce, je dle autorky velice stěžejní. Jedná se o supervizi, která je na OSPOD velice zřídka kdy prováděna. Při mravenčí práci pracovníků OSPOD, při jejich mnohdy nulové vidině efektivity jejich práce, neustálému nabírání nových klientů či starých klientů, kteří jsou denní činností OSPOD již několik let, je i pracovníky samými vnímána potřeba supervize. Neboť případy, které se na OSPOD dostanou a je nutné je řešit, jsou pro pracovníky velkou psychickou zátěží. Každý pracovník se setkává během své praxi, se složitými případy, při nesnázi je poté nutná konzultace a náhled na problematiku z jiného úhlu pohledu. Autorka práce uvádí poslední doporučení jedné respondentky *„měla by se opět novelizovat novela, protože některé věci neprobíhají, jak by měly“*.

8 SHRnutí VÝSLEDKŮ

Novela zákona přinesla pro pracovníky OSPOD na Úřadech městských obvodů v Plzni výrazné změny, které se dotkly samotných pracovníků i jejich činností. Výsledky předkládané práce obsahují změny, dopady, postoje a doporučení pracovníků OSPOD k novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Zpočátku každé oblasti je vymezeno, co chce autorka zjistit a je považováno za důležité tomuto dostat a shrnout dané výsledky. Nejčastější změny jsou uváděny v oblasti objemné administrativy, která je zapříčiněná několika faktory. Jedná se o komunikační technologie, podpůrné nástroje sociální práce. Pracovníci OSPOD se obávají vyhotovení standardů kvality, které se významně dotknou pracovníků OSPOD v kontrole jejich postupů práce a dodržování kritérií. Velkou zátěží jsou pro pracovníky také dlouhodobé a nepříjemné případy rozvodových kauz, které mají největší dopad na dítě. Autoři vnímají nastalé změny jako zatěžující pro jejich vykonávanou práci, mnohdy řeší případy tzv. od stolu. Toto vnímají sami pracovníci negativně.

Nejnáročnější změnou, která nastala pro pracovníky OSPOD je vyhodnocování a sestavení individuálních plánů ochrany dítěte. Pracovníci vnímají podpůrné nástroje jako významné pro sociální služby. Na OSPOD to však nelze realizovat při množství pracovníků OSPOD k počtu klientů, v takovéto rozsáhlé podobě, pro všechny ohrožené děti a ve stanovených lhůtách. Nakonec je vše dopisováno zpětně a veškeré tyto stanovené povinnosti ztrácí efekt. Pracovníci potvrzují fakt, že veškeré „nově“ stanovené postupy jimi byly praktikovány i před novelou zákona s rozdílem, že se každá drobnost nezapisovala. Individuální plánování je respondenty částečně vnímáno pozitivně, neboť je klient s cíly obeznámen a účastní se při jejich vytváření. Při celkovém objemu práce je veškeré zpracování vyhodnocení situace dítěte a IPOD na úkor jiných aktivit a snaha o efektivitu je bezpředmětná. Jedná-li se o školení, vnímá autorka spolu s některými respondenty informovanost o nastalých změnách jako nedostatečnou. Podle výpovědí, školení nereflektovalo práci na OSPOD, nýbrž v neziskové organizaci. Celkový dojem je, že školení neproběhlo celistvě.

Při množství změn, lze očekávat pozitivní či negativní dopady na vykonávanou práci. Proto, aby pracovníci stíhali terénní práci a vykonávali svou práci kvalitně, obětují svůj čas mimo pracovní dobu, pracovníci OSPOD si berou administrativu domů nebo na šetření dochází po pracovní době. Vše umocňují nesmyslně stanovené lhůty, kterým pracovníci mnohdy nemohou dostát a vše se dodělává zpětně, což je kontraproduktivní. Kdyby to však nebylo praktikováno, ovlivnilo by to jejich práci v terénu. Problémy v této oblasti nastávají v úředních hodinách, čili skloubení šetření pracovníků s pracujícími rodiči. Zásadním dopadem je také to, že pracovníci musí svou práci zrychlit, což je v sociální práci nemyslitelné. Veškerý stres a vytížení může znamenat do budoucna vyhoření pracovníků. Dopady novely zákona na pracovníky OSPOD byly značné, avšak ne v pozitivním slova smyslu.

Pracovníci se staví k novele zákona jako k „hezké teorii“, která nezohledňuje důsledky v praxi. Oni vnímají nastalé změny jako nápady „neziskovek“, které tlačí svůj styl práce na OSPOD, kam to dle respondentů nepatří, neboť to nelze zrealizovat z důvodu velkého objemu práce. Značné problémy jsou viděny ve spisové dokumentaci, ve které jsou nejasnosti. Pracovníci nesouhlasí s vyřazování spisů z evidence. Novela zákona vzala pracovníkům cenný čas, který mohl být využit v praxi jinak. Vzala jim chuť do vykonávání činností, naopak jim dala stres, vytíženost, nadměru povinností a zodpovědnosti.

Orgán sociálně-právní ochrany dětí byl před schválením zákona kritizován za časté umístování dětí mimo svou rodinu. Samotní respondenti uvádí, že se ohrožené děti umísťovaly mimo rodinu a rodina během toho měla čas na změnu, děti se vracely, až když bylo rodinné prostředí „vzdravěno“. Nyní pracovníci OSPOD ponechávají děti v rodině, kdy se za zvýšené pozornosti s rodinou pracuje. To má důsledky na pracovníky, neboť jsou mnohdy vystresovaní a o děti se bojí, zda je vše v pořádku a rodina dodržuje stanovené cíle. Z výpovědí vyplývá, že pracovníci OSPOD neodebírají děti tak často, s rodinami a dětmi se více pracuje. Závěrečnou oblastí byly udány pracovníky možnosti k zefektivnění, které následně autorka práce specifikovala a rozšířila až v následující kapitole

9 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Respondenti by nejraději nastalé změny zrušili, zejména metody sociální práce. To však není v jejich kompetencích, proto je nutné nastolit opatření, které umožní pracovníkům OSPOD svou práci vykonávat kvalitně. Potřebné je zejména navýšení kvalifikovaných pracovníků, s tím je však nutné řešit také prostory na ÚMO, neboť při docházení klientů do kanceláře, je nutné zajistit při osobních konzultacích soukromí z etických důvodů. Z výše uvedených výpovědí by se taktéž mělo poupravit, v jakém případě podrobně vyhodnocovat, neboť dle respondentů je u některých klientů zbytečné zpracování vyhodnocení situace, dle nich je důležité vyhodnocovat pouze u akutních případů. Nemyslitelné jsou taktéž stanovené lhůty, které jim novela zákona ukládá, neboť jim lze těžko dostát. Tato omezení jsou zbytečné, pracovníci OSPOD jsou v časovém presu s administrativou a musí si brát práci domů. Sociální práci nelze praktikovat rychle, pracovníci musí mít potřebný čas na každého klienta. Postupem času jsou více vnímáni jako úředníci nebo pracovníci s vyšší mocí, právě tento fakt by se měl do budoucna změnit, neboť jsou to vykonavatelé sociální práce jako pracovníci v sociálních službách, jejich práce by měla kooperovat. S tímto souvisí také pracovní doba stanovená ÚMO. Na to, aby mohli pracovníci jezdit často do terénu, pracovat v osobním kontaktu s klienty, i těmi pracujícími, je nutné zavedení u pracovníků OSPOD flexibilní pracovní dobu. Pracovníkům OSPOD je vytýkáno umístování dětí mimo biologickou rodinu ze sociálních důvodů či kvůli výskytu patologických jevů u rodičů, ale aby toto nebylo praktikováno, je nutné například navýšení pobytových komunitních služeb pro rodiny s dětmi. Rodina jako celek by dostala příležitost v řešení svého problému a mezitím by děti nebyly dočasně umístovány do ZDVOP, byly by s rodiči.

Každý zákon, který přináší významné změny, je povinen příslušné pracovníky dostatečně připravit a poskytnout školení, po kterých budou mít pracovníci jasnou vizi a budou vědět, co se po nich chce. S novelou zákona si autorka práce troufá říci, že tomu tak nebylo. Samozřejmě nemůže soudit tuto věc, neboť její výzkumné šetření probíhá pouze na základě sedmi respondentů v Plzni, nevychází z celkové populace. Autorka si

utvořila názor, že každá novela zákona by měla vyjít v platnosti již s veškerými zrealizovanými náležitostmi a ne, že se během několika let bude zpětně plnit novela zákona¹³, neboť ta mohla vejít v platnosti i o rok, dva déle. Mezitím by byli pracovníci řádně proškoleni, standardy kvality zpracovány, kvalifikovaní pracovníci zaučeni a k účinnosti novely zákona by již byl navýšený stav. Zamezilo by se tím mnoha potížím a negativním postojům.

S veškerými změnami a povinnostmi, které jsou na pracovníky OSPOD kladeny se naskytá otázka „Kde je nějaká odezva ku prospěchu pracovníků OSPOD?“ Není zde myšlena odezva finančně materiální, ale například zpětná vazba formou supervizí. Na pracovníky OSPOD je obrovský tlak osobní, psychický, v podobě nepříjemných případů, časové tísně a vidiny vykonané práce bez efektu. Sociální pracovníci mají jednu z nejnáročnějších pracovních pozic, která je nedocenená. Důležité je praktikovat častěji supervize, které mohou zamezit vyhoření pracovníků. Pro pracovníky by také bylo snazší, kdyby fungovala síť spolupracujících organizací s OSPOD nebo vytvoření elektronického programu pro vedení spisů, například Systém včasné intervence. Negativní postoje směřují i ke spisové dokumentaci, kdy neaktivní spisy by neměly být vyřazeny ale pouze uloženy do spisovny. V každém spisu se totiž odráží vykonaná práce klienta, jak při dané situaci postupoval.

Veškerá zmíněná doporučení by napomohla pracovníkům při kvalitní práci s dětmi a rodiči, což je dle autorčina názoru v zájmu všech.

¹³ Viz standardy kvality.

ZÁVĚR

Cílem předkládané práce je analýza postojů pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí na Úřadech městských obvodů v Plzni k novele zákona. Po teoretické stránce byly vysvětleny stěžejní pojmy pro následné výzkumné šetření. Autorka práce se snažila podat ucelený text, který reflektoval veškeré cíle a výzkumný problém práce. Ta byla autorkou koncipována na základě stanovení tří základních cílů, zejména cíle intelektuálního. Ten byl rozvržen do šesti oblastí zkoumání s uvedenými kategoriemi. Autorka práce se snažila cílům dostát a následně je objasnit, což se dle jejího názoru, povedlo. Díky stanoveným dílčím cílům, lépe vyplynulo doporučení pro praxi. Předkládaná práce poskytuje náhled na problematiku po roční působnosti novelizace zákona. Zjevné nedostatky, které jsou na OSPOD viditelné, mohou budoucí badatelé, kteří se zabývají problematikou ohrožených dětí a jejich rodin, blíže prozkoumat a zhodnotit, zda se situace zlepšila. Autorka věří, že předkládaná práce poskytne pracovníkům OSPOD v Plzni zpětnou vazbu na jejich výpovědi. Získané zkušenosti a názory byly zprostředkovány pomocí metody polo strukturovaného rozhovoru, který napomohl autorce získat lepší povědomí o práci na OSPOD v Plzni. Právě díky respondentům a jejich výpovědím autorka lépe pronikla do zkoumané problematiky a předkládaná práce jí obohatila o cenné informace. Čímž také autorka práce poukazuje na naplnění cíle praktického a osobního.

Interpretace výsledků poukázala na negativní postoje pracovníků OSPOD v Plzni vůči změnám novely zákona. Analýza poukázala na změny, které nelze při této situaci praktikovat a významná doporučení, která by měla být zrealizována, aby byla práce OSPOD kvalitně vykonávána.

Je důležité podotknout, že veškeré výpovědi a k nim vytvořená stanoviska, vychází z výpovědi sedmi respondentů v Plzni, autorka práce nevychází z celkové populace pracovníků OSPOD v ČR.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Legislativní dokumenty:

1. Sdělení FMZV č. 104/1991 Sb., s přihlédnutím ke sdělení MZV č. 41/2010 Sb. m. s., kterým se vyhlásila oprava v textu Úmluvy o právech dítěte, vyhlášené pod č. 104/1991 Sb.
2. Úplné znění Instrukce Ministerstva práce a sociálních věcí č. j. 21-12242/2000 ze dne 15. března 2000, kterou se stanoví rozsah evidence dětí a obsah spisové dokumentace o žadatelích o osvojení a o svěřeni dítěte do pěstounské péče, jak vyplývá ze změn provedených Instrukcí MPSV č. j. 21-42246/2002 ze dne 29. 10. 2002.
3. Vyhláška č. 8/2001, Statut města, ve znění vyhlášek č. 12/2002, 3/2004, 20/2004, 17/2005, 14/2006, 20/2006, 1/2009, 3/2010, 14/2011, 9/2012 a 3/2013. Dostupné z: file:///D:/Sta%C5%BEen%C3%A9%20soubory/zmo1-st1-3_p2.pdf.
4. Vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochrana dětí.
5. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.
6. Zákon č. 312/2002 Sb., o úřednicích územních samosprávných celků a o změně některých zákonů.
7. Zákona č. 313/2013 Sb., kterým se mění zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb.
8. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.
9. Zákon č. 401/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů a další související zákony.
10. Zákon č. 499/ 2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Bibliografie:

1. BECHYŇOVÁ, Věra. 2012. *Případové konference: Praktický průvodce pro práci s ohroženou rodinou*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0181-6.
2. BECHYŇOVÁ, Věra a Marta KONVIČKOVÁ. 2011. *Sanace rodiny: Sociální práce s dysfunkčními rodinami*. 2. Vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0031-4.
3. BOWLBY, John. 2010. *Vazba: teorie kvality raných vztahů mezi matkou a dítětem*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-670-4.
4. CRESWELL, J. W. *Qualitative inquiry and research design: choosing among five approaches*. Los Angeles: SAGE Publications. ISBN 978-141-2995-306.
5. HARTL, Pavel. 2008. Poradenství. In O. Matoušek. *Metody a řízení sociální práce* (s. 83 – 118). Praha: Portál. ISBN 80-7178-548-2.
6. HENDL, Jan. 2012. *Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace*. 2. Vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-485-4.
7. KAHOUN, Vilém a kol. 2007. *Vybrané kapitoly k sociální práci: Sociální práce II*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-064-5.
8. KRAUSOVÁ, Lucie a Věra NOVOTNÁ. 2006. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: ASPI. ISBN 80-7357-214-1.
9. MATOUŠEK, Oldřich a kol. 2003. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-548-2.
10. MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. 2010. *Hodnocení ohroženého dítěte a jeho rodiny*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-739-8.
11. MAXWELL, Joseph Alex. 2005. *Qualitative research design: An Interactive Approach*. 2nd ed. Thousand Oaks, CA: Sage Publications. ISBN 07-619-2607-0.
12. MIOVSKÝ, Michal. 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 80-247-1362-4.
13. MUSILOVÁ, A. 2006. Ochrana dítěte před násilím v kontextu sociálně-právní ochrany dětí. In A. Staněk (ed.). *Násilí páchané na dětech*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

14. NAKONEČNÝ, Milan. 2009. *Sociální psychologie*. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1679-9.
15. NOVOTNÁ, Věra a Eva BURDOVÁ. 2007. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí*. 3. Vyd. Praha: Linde. ISBN 978-80-86131-72-6.
16. PEMOVÁ, Tereza a Radek PTÁČEK. 2012. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. Grada. Nadace Sirius. ISBN 978-80-247-4317-2.
17. REICHEL, Jiří. 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3006-6.
18. SMITH, J., FLOWERS, P. a Michael LARKIN. 2005. *Interpretative phenomenological analysis*. Sage: Sage Publications. ISBN 9781412908344.
19. SURYNEK, Alois. 2001. *Základy sociologického výzkumu*. Praha: Management Press. ISBN 80-726-1038-4.
20. ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ a kol. 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.
21. TASSONI, PENNY. 2007. *6 to 16 years Child Development. First Published*.

Internetové a jiné zdroje:

1. Department of Health on behalf of the Controller of Her Majesty's Stationery Office. 2000. *Framework for the Assessment of Children in Need and their Families*. London. ISBN 0113223102. [online]. [Cit. 15. 3. 2014]. Dostupné z: <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20130401151715/https://www.education.gov.uk/publications/eOrderingDownload/Framework%20for%20the%20assessment%20of%20children%20in%20need%20and%20their%20families.pdf>.
2. Department of Health (forthcoming). *The Children Act 1989. Now: Message from Research*. London, the Stationery Office.
3. MACELA, MILOSLAV. 2012. *Na cestě k funkčnímu systému ochrany práv dětí. Právo na dětství*. Vyd. 7. Praha: Linde. [online]. [Cit. 4. 2. 2014]. Dostupné z: <http://www.linde-nakladatelstvi.cz/media/files/12PAR7-16.pdf>.

4. MACELA, MILOSLAV. 2013. Podrobný výklad některých ustanovení novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí od 1. 1. 2013 (2.). *Právo a rodina*, 15(2), 3-6.
5. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. 2007. *Kroky ke zlepšení péče o ohrožené děti*. [online]. [Cit. 21. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/4639>.
6. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. 2009a. *Transformace a sjednocení systému péče o ohrožené děti*. [online]. [Cit. 4. 2. 2014]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/9558/Transformace.pdf>.
7. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. 2008. *Transformace a sloučení systému péče o ohrožené děti*. [online]. [Cit. 4. 2. 2014]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/5283/03042008.pdf>.
8. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. 2009b. *Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti na období 2009 až 2011*. [online]. [Cit. 4. 2. 2014]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7440/NAP.pdf>.
9. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. 2012. *MPSV: Vláda schválila Národní strategii ochrany práv dětí – „Právo na dětství“*. [online]. [Cit. 4. 2. 2014]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/11901>.
10. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. 2012a. *Akční plán k naplnění Národní strategie ochrany práv dětí*. [online]. [Cit. 4. 2. 2014]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/12776/tz_130412a.pdf.
11. MOTEJL, O., ČERNÁ, I., PANOVSÁ, K. & P., MATYÁŠOVÁ. (2007). *Rodina a dítě*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv. [online]. [Cit. 21. 3. 2014]. Dostupné z: http://www.ospod.cz/e_download.php?file=data/editor/310cs_2.pdf&original=Rodina_a_dite.pdf.
12. NADACE SIRIUS a MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. 2013. *Vyhodnocení situace dítěte a rodiny a individuální plán ochrany dítěte*. Metodika.

13. PFEIFFER, Jan. 2013. Osobně inspirovat se lze leckde, ale není dobré otrocky kopírovat jeden model. *CSR fórum*. Vyd. 2. [online]. [Cit. 20. 3. 2014]. Dostupné z: http://www.nadaceterozymaxove.cz/multimedia/file/otvirame_1_2013_2.pdf.
14. PLACHÝ, Antonín. 2011. *Anketa. (3). Sociální práce: Individuální plánování v sociální práci*. 11(3), 3 – 4. [online]. [Cit. 25. 3. 2014]. Dostupné z: http://www.socialniproce.cz/soubory/sp3_2011_web-140320151102.pdf.
15. POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČR. 2012. *Sněmovní tisk 564, Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí*. [online]. [Cit. 4. 2. 2014]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?%20o=6&T=564>.
16. RACEK, J., Hana SOLAŘOVÁ a Alena SVOBODOVÁ. *PODROBNÉ VYHODNOCOVÁNÍ POTŘEB DĚTÍ: metodika*. [online]. [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:ta_hjmy3r_YJ:vyhodnocovanipotrebdeti.weebly.com/uploads/1/8/8/6/18861810/metodika_vyhodnocov_n.docx+&cd=10&hl=cs&ct=clnk&gl=cz.
17. ROZUM A CIT. Autorský kolektiv. 2010. *Na jedné lodi aneb jak uspořádat případovou konferenci v oblasti péče o ohrožené děti*. Praha.
18. SHERIDAN, Mary D., Ajay SHARMA a Helen COCKERILL. c2008. *From birth to five years: children's developmental progress*. 3rd ed., Rev. and updated. New York: Routledge. ISBN 04-154-2365-1. [online]. [Cit. 25. 3. 2014]. Dostupné z: http://libraries.mitchellshire.vic.gov.au/client/en_AU/gvrl/search/detailnonmodal;jsessionid=DC889FB8BB14ECEBD126F33734EB4D3D.enterprise-14800?qu=Children++Care+and+health.&d=ent%3A%2F%2FSD_ILS%2F1151%2FSD_ILS%3A1151380~ILS~0~138&ps=300.
19. THE UNITED KINGDOM, HER MAJESTY'S GOVERNMENT. 2013. *Working Together to Safeguard Children: A guide to inter – agency working to safeguard and promote the welfare of children*. [online]. [Cit. 15. 3. 2014].

Dostupné

z:

<http://media.education.gov.uk/assets/files/pdf/w/working%20together.pdf>.

20. THE UNITED KINGDOM, HER MAJESTY'S GOVERNMENT, ELISABETH II. Children Act 2000 (c. 31). Dostupné z: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2004/31/pdfs/ukpga_20040031_en.pdf.
21. THOMSON-COOPER, I., FUGERE, R., CORMIER, B. M. 1993. *The Child abuse reporting laws: An ethical dilemma for professionals*. Canadian Journal of Psychiatry 38 (8) PP. 557 – 562. [Cit. 21. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/8242531>.
22. VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. 2012. *Národní strategie ochrany práv dítěte „Právo na dětství“*. [online]. [Cit. 4. 2. 2014]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/14309/NSOPD.pdf>.

RESUMÉ

Předkládaná bakalářská práce je zaměřena na pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí, pro které nastaly významné změny po schválení novely zákona č. 401/2012 Sb., kterým se mění zákon č.359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Cílem práce je analýza této novely zákona z pohledu pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí na Úřadech městských obvodů v Plzni. V teoretické oblasti, se snaží autorka práce definovat stěžejní pojmy, které jsou dále používány ve výzkumném šetření. Výzkumné šetření je prováděno se sedmi sociálními pracovníky, kteří vykonávají sociálně-právní ochranu dětí a působí na Úřadech městských obvodů v Plzni již několik let. Autorka práce použila metodu polo strukturovaného rozhovoru pro získání důležitých postojů a zkušeností pracovníků. Interpretace výsledků jsou zohledněny v práci.

SUMMARY

The presented bachelor's thesis is focused on the workers of the body of the social and legal protection of the children, for which there were important changes after the ratification of the amendment of the law no. 401 / 2012 sb., which also changes the law no. 359 /1999 sb. this law is about the legal and social protection of children, in the version of the later regulations, and other related laws. The goal of the work is the analysis of the amendment from the point of view of the social and legal protection workers at the city district social department, at the municipal Area in Pilsen In the theoretical area, the author of the thesis tries to define the principal concepts, which are further used in the research investigation. The research investigation is carried out with seven social workers, who secure social and legal protection of children and they have also been active at the city district social department. The author of the work used the method of semi-structured interview, for getting the important attitudes and experience of the workers. The interpretations of the results have been taken into the consideration at the thesis.

SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK

Obrázek 1 – Assessment Framework	78
Obrázek 2 – Vyhodnocovací rámec	78
Tabulka 1 – Přehled respondentů pro výzkumné šetření.....	77
Tabulka 2 – Přehled interpretací výsledků	83
Schéma 1 – Výzkumný cíl a oblasti zkoumání.....	79

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 – Přehled respondentů výzkumného souboru	77
Příloha 2 – Hodnotící rámec.....	78
Příloha 3 – Operacionalizace výzkumných cílů	79
Příloha 4 - Kostra polo strukturovaného rozhovoru.....	81
Příloha 5 – Přehled interpretací výsledků.....	83

PŘÍLOHA Č. 1

Příloha 1 – Přehled respondentů výzkumného souboru

Zde je autorkou práce uváděna tabulka, která znázorňuje přehled respondentů pro předkládanou bakalářskou práci, zohledněny i některá stanovená kritéria této práce.

Tabulka 1 – Přehled respondentů pro výzkumné šetření

Pohlaví	Věk	Délka působnosti na ÚMO	Pozice
Žena – LR	30	5	Dohledy, PVZP
Žena – LŠ	32	6	Výchovná opatření, agenda L-S
Žena – NJ	56	17	Výchovní opatření, agenda C-K
Žena – MJ	51	19	Výchovná opatření
Žena – ŠK	34	9	Výchovná opatření, agenda Š-Ž
Muž – KF	36	4	Výchovná opatření
MUŽ – KN	45	15	Kuratela pro děti a mládež, agenda A

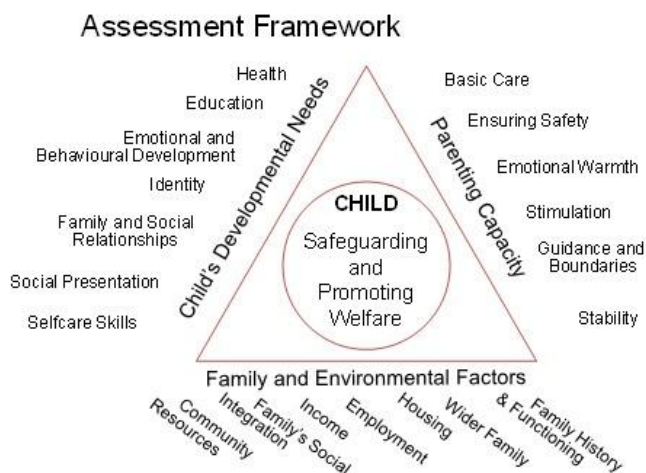
Zdroj: Vlastní analýza, 2014

PŘÍLOHA Č. 2

Příloha 2 – Hodnoticí rámeček

Autorka práce vkládá rámeček hodnocení (Assessment framework) v anglické verzi i v české pro přehlednost oblastí, na které se sociální pracovník při hodnocení dítěte soustředí. U nás je tento zmíněný rámeček rozdělen dle věku dítěte a rizika ohrožení.

Obrázek 1 – Assessment Framework

Zdroj: Working Together to Safeguard Children, 2013

Obrázek 2 – Vyhodnocovací rámeček

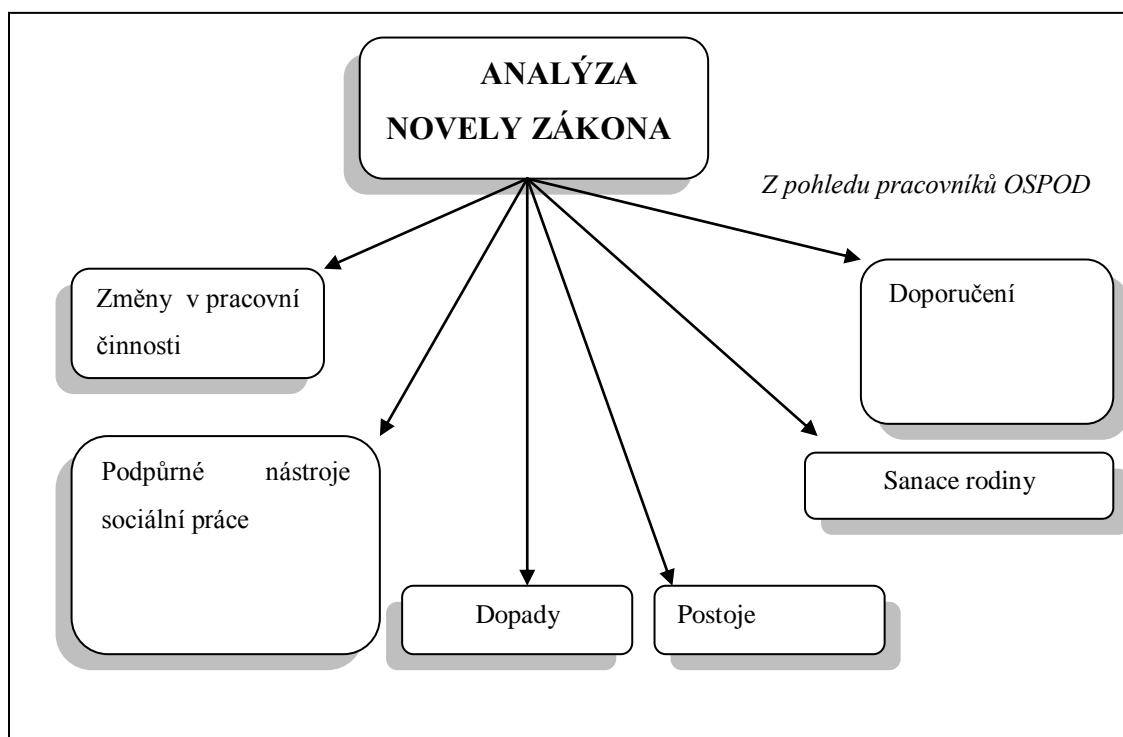
Zdroj: Pracovní verze Lumos, 2012

PŘÍLOHA Č. 3

Příloha 3 – Operacionalizace výzkumných cílů

Pro snazší uchopení předkládané práce, autorka považuje za vhodné, vytvořit schéma výzkumného cíle, které je členěno do šesti oblastí dílčích cílů. Pro lepší vizi je nejdříve vloženo schéma a až poté autorka uvádí, co chce v dané oblasti zjistit.

Schéma 1 – Výzkumný cíl a oblasti zkoumání

Zdroj: Vlastní analýza, 2014

Vytvořené dílčí oblasti shrnují novelu zákona o sociálně-právní ochraně dětí z pohledu pracovníků OSPOD. První dílčí oblastí, chtěla autorka práce zjistit, jaké jsou stěžejní **změny v pracovní činnosti** po novele zákona. Další oblastí jsou **podpůrné nástroje sociální práce**, kde je zakomponován náhled pracovníků OSPOD na vyhodnocení situace dítěte a individuálního plánu ochrany dítěte. Autorku zde zajímalo, zda tyto metody poslouží k efektivitě při práci s ohroženými dětmi a jejich rodinami a zda na tyto změny byli pracovníci náležitě připraveni. Jelikož novela zákona přinesla mnoho změn, bylo důležité zjistit, jaké **dopady** nastanou v praxi na pracovníky samotné

a zároveň jaké **postoje** pracovníci zaujmají k novele zákona. Jak již autorka předestřela již zpočátku své práce, novela zákona je koncipována tak, aby byly naplněny její cíle, zejména je kladen důraz na prevenci, sjednocení postupů práce OSPOD a snižování počtu dětí v ústavní péči. Také proto je vytvořena další dílčí oblast, nazvaná **sanace rodiny**. Zde autorka vnímá potřebu zjistit, zda se změnil postup pracovníků při práci s ohroženými dětmi a zda nedochází k tak častému umístování dětí mimo jejich biologickou rodinu. Poslední oblast se snaží poukázat na **doporučení**, které by vedly k zefektivnění jejich práce na OSPOD. Autorka věří, že výzkumný cíl a stanovené dílčí cíle, se jí podaří objasnit.

PŘÍLOHA Č. 4

Příloha 4 - Kostra polo strukturovaného rozhovoru

Autorka práce zde přikládá přehled otázek, na které se respondentů dotazovala, aby získala veškeré potřebné informace. Před realizací rozhovorů s respondenty byl autorkou dodržován etický přístup, který je blíže specifikován autorkou v podkapitole 6. 1. Zde je přiložená pouze kostra nebo také jinak návod, kterého se autorka držela, avšak průběh rozhovoru byl na straně pracovníků OSPOD, kteří mnohdy zabrousili do jiných oblastí. Díky těmto stanoveným otázkám autorka změnila směr na potřebné téma.

ÚVODNÍ OTÁZKY

1. Jak dlouhá je Vaše působnost na pracovišti městského obvodu v Plzni?
2. Mohl/a byste říci, jak dlouhá je Vaše pracovní doba a uvést, kolik vy osobně máte klientů?
3. Změnila se díky novele zákona o sociálně právní ochraně dětí vaše pozornost ke klientovi, máte na něj stejné časové podmínky jako před novelou?
4. Je pro Vás po novele zákona časově náročnější práce s jedním klientem?

HLAVNÍ OTÁZKY

5. Uveďte prosím, jaké změny pro Vás nastaly ve Vaší náplni práci po novele zákona?
 - Vnímáte změny, které nastaly pozitivně či naopak?
6. Jaké postoje zaujímáte k novele zákona?
7. Co si myslíte, že pracovníkům OSPOD novela dala a co vzala?
8. Jaký postoj máte k vyhodnocení situace dítěte a následné tvorby IPOD?
9. Zda a v čem vidíte přínos u vyhodnocení situace dítěte a rodiny a následné tvorby IPOD?
10. Jak je pro Vás časově náročné vyhodnocovat situaci dítěte a rodiny a sestavení IPOD u jednoho klienta?
11. Máte striktně stanovenou formu vyhodnocení situace dítěte a následné tvorby IPOD na pracovištích OSPODu nebo si může toto upravovat dle svého?
12. Jak jste vlastně byli proškoleni v této věci?

13. Kdo Vám řekl, jak máte postupovat a jakou má mít IPOD formu?
14. Nemáte mít nárok na zvýšení kapacity zaměstnanců?
15. Ovlivnily tyto metody sociální práce Vaši práci v terénu při tomto množství administrativy?
16. Co byste zlepšila a jaké změny byste viděla, jež by vedly ke zkvalitnění práce a která novela zákona vůbec neřeší?

UKONČOVACÍ OTÁZKY

17. Chtěl/a byste zdůraznit ještě nějakou oblast, o které jsme se bavili?
18. Chtěl/a byste se zeptat na něco vy?

PŘÍLOHA Č. 5

Příloha 5 – Přehled interpretací výsledků

Tabulka 2 – Přehled interpretací výsledků

Výzkumný cíl	ANALÝZA NOVELY ZAKONA					
	<i>Z pohledu pracovníků OSPOD</i>					
Dítě oblasti	Změny v pracovní činnosti	Podpůrné nástroje sociální práce	Dopady	Postoje	Sanace rodiny	Doporučení
Vzniklé kategorie	Nárůst komplikovaných rozvodů	Postoje k vyhodnocení situace dítěte a IPOD	Objemný nárůst povinností pro pracovníky OSPOD	Navýšení pracovníků OSPOD	Nové postupy práce s dítětem a jeho rodinou	Důležitost terénní práce a osobního kontaktu s klientem
	Rozvoj komunikačních technologií	Přínos vyhodnocení situace dítěte	Neadekvátní pracovní doba a nesmyslně stanovené lhůty	Aplikace činností a metod z neziskových organizací na OSPOD		Kvalitnější propojenost sítě organizací ve spolupráci s OSPOD
	Přerůstající administrativní práce	Časová náročnost vyhodnocení situace dítěte a IPOD	Stresová zátěž pracovníků	Nesouhlas s instrukcí spisové dokumentace		Vyřazování spisů
	Rozšíření činností OSPOD	Zájem jako základ individuálního plánu		Komplikace při posouzení ohroženého dítěte		Obtížně realizovaná doporučení
		Nedostatečná informovanost				Nutná supervize

Zdroj: Vlastní analýza, 2014

Autorka práce si stanovila základní výzkumný cíl, který analyzuje novelu zákona z pohledu pracovníků OSPOD. Pro snazší pochopení, vytvořila autorka schéma a umístila jej do přílohy č. 3. Toto schéma znázorňuje členění základního výzkumného cíle na šest dílčích cílů, aby byl náhled na novelu zákona komplexní. Následně autorka postupovala podle daných náležitostí a pomocí náznaku otevřeného kódování, vplynuly z výzkumného šetření důležité kategorie, které jsou podoblastí dílčích cílů práce. Jelikož se jedná o několik oblastí a kategorií, autorka práce shrnuje vše do následující tabulky, aby byla viděna přehlednost a cíle zkoumání.